

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

1995 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

• СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

24 ФЕВРАЛ, №8 (3295)

Президент Ислам ҚАРИМОВ: ХАЛҚИМИЗ ТАРИХИДА ЯНГИ ЙЎЛ БОШЛАНДИ

БИРИНЧИ ЧАҚИРИҚ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНИНГ БИРИНЧИ СЕССИЯСИ ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ

23 февраль куни Тошкентда биринчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг биринчи сессияси иш бошлади. Сессияда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримов қатнашмоқда. Унда, шунингдек, Ўзбекистон Республикаси ҳукумати, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Ўзбекистон Республикасидаги доимий вакили Халид Малик, хорижий давлатларнинг Ўзбекистондаги элчихоналарининг раҳбарлари ва ваколатхоналарининг вакиллари иштирок этмоқда.

Сессиянинг биринчи мажлисини Марказий сайлов комиссиясининг раиси Қ. Аҳмедов очди.

Ўзбекистон Республикасининг давлат маҳфияси ижро этилади.

Депутатлар Олий Мажлисининг Мандат комиссияси ва унинг раисини сайлайдилар.

Қисқа танаффусдан кейин Олий Мажлис депутатлари ваколатларининг тан олинганлиги тўғрисида Мандат комиссиясининг раиси, депутат Ш. Мирзиёев маъруза қилди.

Депутатлар сессия котибияти ҳамда «Рада-мажлис» овоз бериш тизимининг ишини назорат этувчи гуруҳни тuzдидилар.

Шундан кейин парламент Олий Мажлис раҳбариятини сайлашга киришди. Вакиллар йиғилишининг илтимосига кура Ўзбекистон Республикаси Президенти И. Каримов Олий Мажлис Раиси ва Раис уринбосарлари лавозимига номзодлар буйича таклиф киритди.

Депутат Эркин Халилов Олий Мажлис Раиси этиб, депутатлар Уббиннўз Аширбеков, Борис Бугров, Буритов Шодиева, Акмалжон Қосимов Олий Мажлис Раисининг уринбосарлари этиб сайландилар.

Шундан кейин сессияда Эркин Халилов Раислик қилди.

Сессияда Президент Ислам Каримов Ўзбекистоннинг сиёсий-ижтимоий ва иқтисодий истиқболининг асосий тамойиллари тўғрисида катта маъруза қилди. Маъруза сессиянинг барча қатнашчилари ва чет эллик меҳмонлар томонидан зўр эътибор ва қизиқиш билан тингланди.

Танаффусдан кейин депутатлар парламентнинг муваққат иш тартибини қабул қилдилар, Олий Мажлисининг қўмиталари тўғрисидаги масалани ҳам кўриб чиқдилар, уларнинг раисларини сайладилар. Академик Ш. Уразаев Олий Мажлисининг инсон ҳуқуқлари буйича вакили этиб сайланди.

Муҳокама этилган масалалар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилинди.

Ўзбекистоннинг янги парламенти уш ишини давом эттирмоқда.

МАЖЛИС ЧЕХРАЛАР

Халқ артисти Ҳалима НОСИРОВА

Зулфия илган султандар

Мен бир жон-ки, борлигим туйғу, Ҳамма билан ишм бор.

ЗУЛФИЯ

Зулфия опа илк баҳорда таваллуд топган. Демак, баҳорнинг тенгдоши. Баҳорга тенгдош инсоннинг шоир бўлиши — ҳеч кимни ажаблантирмайдиган, табиий бир ҳол. Аммо, барчага суякли, эл ардоғида юрадиган шоир бўлиш — Оллоҳ Таоло ҳаммага ҳам ҳада этаверадиган насиба эмас.

Зулфия опа ана шу насибадан баҳраманд. Халқ меҳрида, ёрман эл шухратига, Бахтли аёл деса ҳақиқ халойик...

Ҳа, Зулфия опа бахтли аёл, бахтли шоира. Ҳуш, ўзбек халқининг Зулфия исми фарзанди ким, унинг бахти нимадан иборат?

Зулфия — нафақат она Ўзбекистонда, балки дунёнинг жуда кўп қўмоғида давраларга фойз бағишлаган, муътабар минбарларда туриб шеър уқиган шоира.

Зулфия — Пушкин, Некрасов, Мустай Карим, Қайсин Қулиев, Силва Капутикян сингари жуда кўп шоирларни ўзбекча ҳам сайрата олган таржимон.

Зулфия — Осиё, Африка мамлакатлари ёзувчиларининг бошини бириктириш ишига фойз ҳисса қўшган, бу бирикунинг катта кучга айла-

ниши учун бор кучини аямаган халқаро арбоб. Зулфия — ўзбек маданияти, ўзбек хотин-қизлари ҳаётида муҳим аҳамият касб этган «Саодат» журналининг муҳаррири, Олий Кенгаш депутати сифатида узоқ йиллар давомида халқ ҳаётига бевосита аралашиб, уни яхшилаш учун курашиб келган жамоат арбоби.

Зулфия — неча-неча қизнинг қўлидан тутиб, адабиёт дароғиҳа бошлаб келган, уларга йўл-йўриқ кўрсатиб турган меҳрибон, беминнат, аммо талабчан устоз.

(Давоми 2-бетда).

3

РАМЗИЙ ҚАБРЛАР

ЧИПТАНИНГ БАҲОСИ...

Бундан икки-уч ой бурун «Тошшаҳарўйлов-читранс» концерни бошлиқлари билан радио орқали бевосита мулоқот бўлганда, мен уларга «Йўловчилардан олинаётган кира ҳақининг юз фоиз кассага тўлаётганига қаролат бера оласизларми, бунинг механизми ишлаб чиқилганми», деб сўраганимда жуяли жавоб беришолмагани. Чунки битта автобус эки троллейбусга бир кунда неча киши чиқиб-тушишини шофёрдан бошқа ҳеч ким билмайди. Ҳайдовчи ҳоҳласа кунлик тушумининг ярмини топширмаслиги ҳам мумкин.

Турги, режа ҳам бор. Лекин шофёр учун режани бажариб, 200 ёки 300 сўм кўпроқ маош олишдан, кунига озоқ ўғирлаб қолиш фойдалирок.

Илгари чипталар буларди. Шофёрлар сотган чипталарига қараб кассага пул топширишарди. Ҳозир ҳам айрим автобусларда уша даврдан қолган чипталарни сотиб қолишади. Аммо бу вазиятдан чиқиш учун йўл эмас.

Менинг назаримда бу муаммони ойлик чипталарни иложи борица, кўпроқ сотиш билан ечиш мумкин. Ҳозир аҳолининг катта қисми ойлик чипталардан фойдаланмайди. Бир киши бир ойда ўртача 70-80 марта шаҳар транспортига чиқади. Ойлик чиптанинг нархи эса 100 сўм. Шунинг учун бурун ой давомида 70-80, бунинг, 90 сўм сарфлайдиган нарсасига

ойнинг бошида бирийула 100 сўм тулаб қўйиш кўпчиликка малол келади.

Мен ойлик чиптани кутара сотиладиган молга ухшатаман. Кутара сотилган товар эса битта-битта сотиладиганига қараганда ҳеч бўлмаганда 15-20 фоиз арзон бўлиши керак. Шунда унинг харидори кўпаяди ва тез сотилади.

Энди ўйлаб қурайлик. Ойлик чипталар 15-20 фоиз арзонлаштирилса концерн ютадими, ютказадими? Менимча, ютади. Аҳолининг ҳеч бўлмаганда 80 фоизи ойлик чиптадан фойдаланса, ҳам «Тошшаҳарўйлов-читранс» ҳозиргидан кўпроқ фойда куради. (Кимларнингдир чиптага тўшадиган пул камаяди, албатта). Бундан ташқари, бу пул концерн кассасига бир ой олдин келиб тушади. Демак, эҳтиёт қисмларни, ёнигини бир ой илгари олиб қўйиш имконияти тугилади.

Б. БОБОЁРОВ

Р. С. Юқоридаги таклифлар газет-хонинг шахсий фикри, албатта. Лекин яхшилаб ўйлаб кўрилса, бу фикрлар жон борга ўхшайди. «Тошшаҳарўйлов-читранс»даги мутасадди ўртоқлар мактубда ўртага ташланган мулоҳазаларни ўрганиб, ўз муносабатларини билдиришса, яхши бўларди.

АДАБИЙ КЕНГАШЛАР ИЙГИЛИШЛАРИДА

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси адабий кенгашлари йиллик ҳисобот йиғилишларини бу йил миллий адабиётлар кенгашлари бошлаб берди. Қозоқ адабиёт кенгаши йиғилишида унинг раиси Қолдибек Сейдамов ижодкорларнинг ўтган йили ёзган асарларини атрофлича таҳлил қилди. М. Омаров, И. Сарманов, У. Умарқов, Қ. Дүйсенов, ва бошқа қаламкашлар ўз сўзларида Ўзбекистондаги қозоқ адабиёти намуналари билан китобхонларни таништиришда қозоқ тилидаги маҳаллий рузномалар, ойнаи жаҳон ва радио имкониятларидан самарали фойдаланиш зурурлигини таъкидладилар.

Бу йил ЮНЕСКО қарори билан буюк қозоқ шоири Абайнинг 150 йиллигини нишонланади. Ўзбекистон ижодкорлари ҳам бу тадбирга тайёргарлик қилишмоқда. Тошкент вилоят қозоқ маданияти марказининг раиси Н. Утқелбоев, профессор Қ. Солиев, Қозғистон жумҳуриятининг Ўзбекистондаги элчихонаси ходими А. Бесбаев, «Нурли жол» газетасининг ходими К. Иброҳимов ва бошқалар Абай ижоди барча туркий халқлар орасида қадри эканини айтдилар. Йиғилишда Абайнинг 150 йиллигини ўтказиш учун Ёзувчилар уюшмасида комиссия тузишга қарор қилинди.

Уюшма қўшидаги қримтатар адабиёти кенгаши йиғилишида эса кенгаш раиси Сафтер Нагаев маъруза қилди. Ўзбекистон яшаб ижод қилаётган таниқли қримтатар адиблари Рашид Муроднинг 80 йиллиги ва Черкез Алининг 70 йиллигини нишонлаш юзасидан тадбирлар белгиланди.

МУАЛЛИМЛАР ҲУЗУРИДА

Тошкентдаги Муаллимлар уйи сўнгги пайтда адабий мулоқотлар масканига айланиб бормоқда. Республика Халқ таълими вазирлигининг ташаббуси билан бу ерда кўпгина таниқли адабиёт намояндалари, шоир ва ёзувчилар, асарлари мактаб дарслиқларига киритилган муаллимлар билан қизгин адабий учрашувлар бўлиб ўтмоқда. Ҳозирга қадар Ўзбекистон халқ ёзувчилари Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров, Уткир Ҳошимов ва бошқа адиблар билан шундай адабий мулоқотлар бўлиб ўтди. Пойтахт мактабларининг адабиёт муаллимлари, ўқувчилар малакасини ошириш институти тингловчилари иштирокида бўлаётган бу суҳбатлар адабиёт ва замон, мустақиллик даври адабиётининг мезонлари, маънавий тарбиянинг муҳим муаммоларига бағишланмоқда.

Яқинда шундай учрашувлардан бири Ўзбекистон халқ ёзувчиси Мирмуҳсин иштирокида бўлиб ўтди. Учрашувга йилгилан адабиёт муаллимлари, тилшунос ва адабиётшунос олимлар, Халқ таълими вазирлигининг раҳбарлари таниқли ёзувчининг ижод йўли, асарлари, қаҳрамонлари хусусида сўзлашди. Олимлар Умарали Норматов, Ҳамид Зиёев, Раҳматулла Иноғомов Мирмуҳсин ижодининг бадий тамойиллари хусусида сўз юритди.

Адабий мулоқот охирида Мирмуҳсин муаллимларнинг кўпдан кўп саволларига жавоб бериб, яқинда нашр этилган янги асарининг мавзуси, муаммолар қўлами, бугунги даврда муаллимлар ва ёзувчилар зиммасидаги катта масъулият ҳақида гапирди, ёшларимизни келажак буюк давлатнинг фуқаролари бўлишга мурошиб қилиб тарбиялаш хусусида унинг қалб сузларини изҳор қилди. Учрашувни профессор Қ. Фозилжўраев бошқарди.

Шеърлий лаҳза

Мен баҳорни соғиндим: Интизорлик — айб эмас. Оҳ чекишга оғриндим: Соғинган — бир мен эмас.

Бойчечак-ку баҳорга Тўйломда йўл пойлаб. Узумзорлар дийдорга Бош эгармиш бел бойлаб.

Туннинг кўнгли ёришгай, Чақмоқ бўлиб чарақлаб. Тонг кун сайин тўлишгай, Пешонаси ярақлаб.

Қовоғидан қор эмас, Нур ёғилсин дўст-ёрининг. Соғинган бир мен эмас, Қадри ўтди баҳорнинг.

БАҲОРНИ СОВИНИМ

Энгиб қишнинг қаҳрини Баҳор билан кетгим бор. Қизгалдоқнинг гардинни Кўзларимга суртгим бор.

Жимирлаган сой эмас, Гул қизларнинг кўнглидир. Чўг ташлаган ой эмас, Шафтолининг гулидир.

Қалдирғочлар ҳар кўклам Ўртин обод этармиш. Тушларида гул қўрган Муродида етармиш.

Мен баҳорни соғиндим — Интизорлик айб эмас. Оҳ чекишга оғриндим — Соғинган бир мен эмас...

Замира ЭГАМБЕРДИЕВА

УЧРАШУВЛАР, МУЛОҚОТЛАР

Пойтахтимизда ўтказилган «Навруз-95 арафасида» фестивал-кўрғини театр илос-мандларида катта қизиқиш уйғотмоқда. Улар бу воқеа сабаб театрларнинг бундан кейин гавжум бўлишига умид қилмоқдалар. Фестивал нафақат томошабинлар учун, балки театрлар аҳли учун ҳам катта янгилик бўлди. Улар бу кунда ижодий ютуқларни намойиш этиш билан биргаликда, театрлар орасидаги узро муносабатни яхшилаш, ҳамкорлик қилиш, актёрларнинг турли муаммоларига хусусида фикр алмашишларига эришмоқдалар. Жумладан, рус Еш томошабинлар театрида истеъдодли ёшлардан тузилган таҳриб-ақув курслари кўпчилик фестивал катнашчиларида қизиқиш уйғотди. Улар бу курсларнинг машғулотида

ўз фикр-мулоҳазалари билан ур-тоқлашдилар. Фестивал катнашчилари маҳорат алмашиш мақсадида А. Ҳидояттов номидаги драма театрида Кобо Абе асарни асосида сахналаштирилган «Саҳ-родаги аёл» спектаклининг бош репетициясида иштирок этдилар. Улар бу ердаги ижодий жараён билан яқиндан танишиб, бош режиссёр Баҳодир Йўлдошевнинг иш фаолиятини кузатдилар.

Шунингдек, кўпгина жойларда фестивал катнашчилари билан ижодий учрашувлар бўлиб ўтди. Жумладан, М. Горкий номидаги рус академик драма театри ҳамда Ўзбек ёш томошабинлар театрида актёрлар ўртасида мулоқотлар ўтказилди. Айниқса, фестивал катнашчиларининг Маннон Уйғур номидаги Санъат институти ўқувчи ва талабалари билан ўтказган учрашувни гоат қизиқарли ўт-

ди. Учрашувни институт ректори, профессор Тошўлат Турсунов кириш сўзи билан очди. Сўнгра Андижон вилоят-ти драма театри актрисаси Махфиратхон Убайдуллаева, Сурхондарё вилояти драма театри режиссёри Абдумансур Равашов, Хоразм вилояти драма театри бош режиссёри Ибодилла Ниёмазов сўзга чиқиб, ўз ижодлари тўғрисида гапириб бердилар. Учрашув сўнгида институт талабаларидан Гулбахор Отакова, Отабек Ҳақбердиев, Муҳаддасхон Мамадалиева ва Дурдона Юсупова ижросида дилрабо қўшиқлар ангради.

«Навруз-95 арафасида» фестивал кўрғини Тошкент шаҳар театрларида давом этяпти.

РАҚОБАТ ҚУРСИН...

Дунёга машҳур «Проктер энд Гэмбл» фирмасининг Венгриядаги филиалига суд ҳукми билан 100 минг доллар жарима солинди. Суд қарориди таъкидланганича, фирма «харидорларнинг қўнглига гул-гула солгани учун» шундай жазага тортилган.

Жанжал йўқ жойдан бошланди. Телереклама пайтида экранда пайдо бўлган оқ халатли киши «Проктер энд Гэмбл Маджорсаг» фирмаси ишлаб чиқаётган тиш пасталари таркибида тишини соғламлаштирадиган фтор бошқа тиш пасталарига қараганда икки марта кўп деб, телетомошабинларни ишонтирди.

Албатта, машҳур фирманинг филиали шу йўл билан узининг сифатсиз махсулотини мактади деб бўлмайдди. Бу фирмада ишлаб чиқарилаётган тиш пасталари ҳақиқатдан ҳам жуда сифатли. Аммо «Проктер энд Гэмбл Маджорсаг»нинг рақиби «Колгейт» фирмаси вакили судда рекламада айтилган гаплар илмий

жиҳатдан исботланмаганини, шундай экан минглаб томошабинлар олдида ёлгон гапириш нотўғри эканлигини таъкидлади. Суд унинг фикрини тўғри деб топди.

ОВҚАТ ЕМАСДАН ЯШАСА БУЛАДИ

Бразилиянинг чул қисмида яшовчи Клаудина Клодейра да Силванинг ёки ордийгина Лаунинг, уни ерли аҳоли шундай атайди, қандай яшаётгани мана 40 йилдирики сирлигича қолмоқда. Гап шундаки, ҳозир 76 ёшга тулган бу чол ёшлигидан ҳеч нарса ёмайди ҳам, ичмайди ҳам. Шу билан бирга соғлиги жуда яхши. У икки марта уйланган. 23 та фарзандни отаси. Икки марта ошқозони операция булганини ҳисобга олганда, бирон марта ҳам дардга чалинмаган.

Хотинининг мажбурлаши туфайли у эрталаб бир стан кан сут аралаштирилган манго сокинни истеъмол қилади. Айрим пайтлардагина бу «овқат»дан сунг бир пивла қор кофе ҳам ичади. Лаунинг бу хусусияти ҳақида врачлар 1957 йилда ҳабар топган эдилар. Шундан буюн қанча текширувлар ўтказилди, лекин ҳозирча медицина бу жумбоқни ечишга ожизлик қилмоқда.

ДЕЛФИН БОР ЖОЙДА АКУПАДАН ҚЎРҚМАНГ

Болгариянинг «Плевен» кемаси Атлантика океанида «Авлиё Елена» оролидан 300 мил шимолда сузмоқда эди. Бирдан кучли бурон бошланди ва палубада турган матрос Иван Едров сувга йиқилиб тушди. Орадан бир дақиқа ҳам ўтмай уни 5-6 та делфин ураб олди. Улардан бири сув тағига шунгиде матросни елкасига миндирди. Маълум бўлишича, иккита ақула улар томон яқинлашмоқда. Едров ақула ва делфинлар жангини ҳаяжон билан кузатиб турди. Ниҳоят ақулар енгилиб ортларига қайтишди. Голуб делфинлар эса матросни устига миндириб олган шериқлари атрофини бир неча марта айланди. Бу пайтда матрослар ёрдамга етиб келдилар. Делфинлар эса улар билан «хайрлашиш» сув тағига шунгиде.

Зулфия чизган суратлар

(Боши I-бетда).
Зулфия — билимдон, нозик-таъб, зукко сўхбатдош.
Зулфия — меҳрибон она, буви...

Энг муҳим, энг галати томони шундаки...
Эндигина камолга етган баравж навниҳолни тасаввур қилинг. Кейин унинг яшин уриб кетган, қоп-қора, шип-шийдан танасини кўз олдидан келтириш Нихоннинг «одам бўлиши» нақадар қийинлигини биласиз.

Эриб кетмаганим
севгиндан,
Бўлмаслик-чун бахтингдан жудо,
Бирга қолиш учун сен билан

Куяман-у, бўлмаман адо.
Зулфия она ана шу навниҳол фожиясини бошидан кечирган. Қайтадан «одам бўлган». Ҳамда бугунги кундаги барча эҳтиром мартабасига ана шу ҳаёт рамонона «қайта тугилгани»дан кейин эришган. Бу жараёни кечириб учун инсон зоти қандай кучга эга бўлиши керак!
Зулфия она узоқ умри давомида зоҳирий ва ботиний гузаллиги, идрок, меҳри, истеъдоди билан бирга ана шу кучни ҳам намоиш қилиб келади.

Зулфия она бу кучни қаердан олгани маълум, албатта:
Ватандош, сен бахтиёрлигим,
Сенсиз на куй, на ҳаёт бутун.

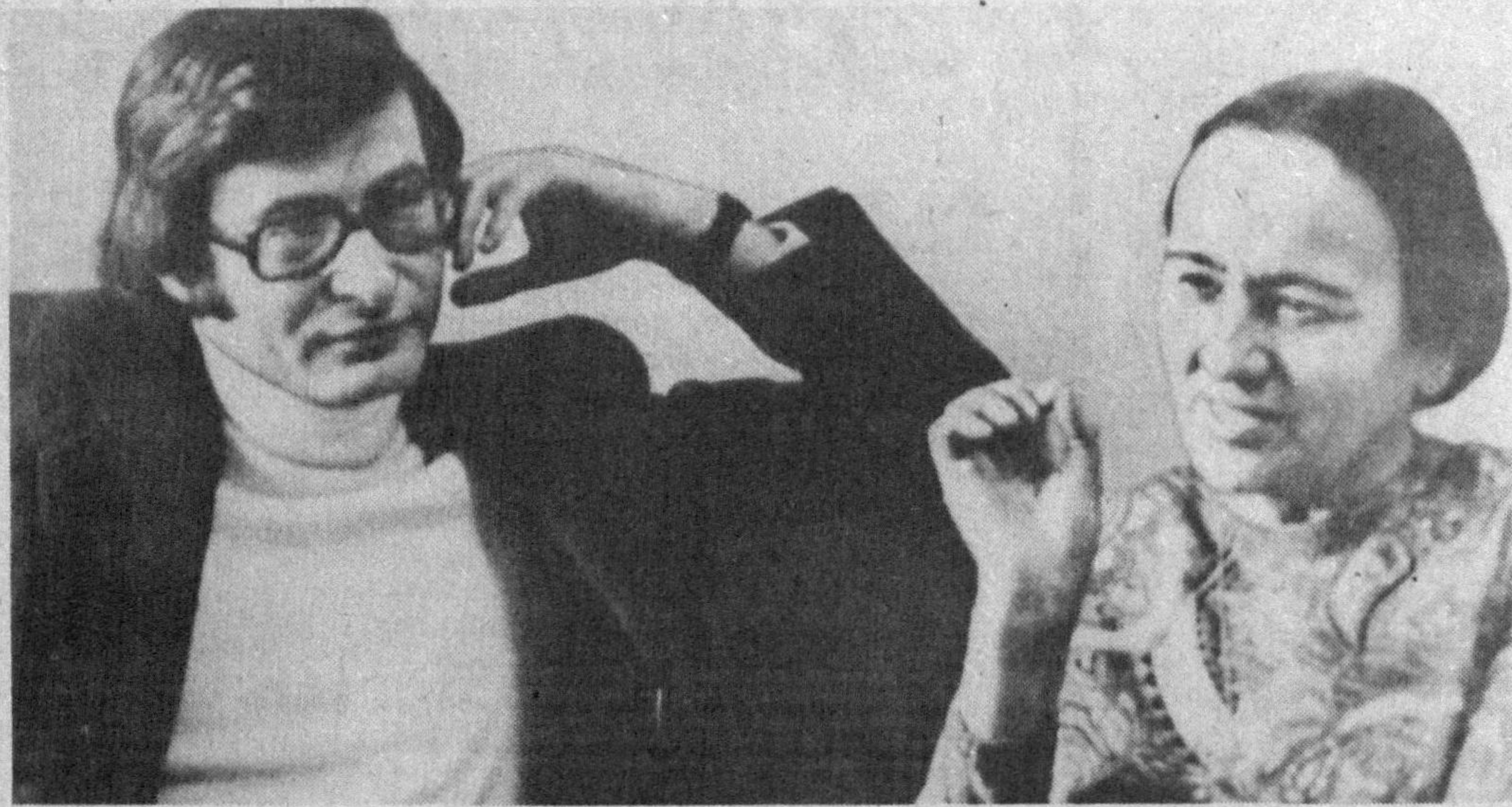
Зулфия она бир шёрынни «Мен чизолмаган сурат» деб номлаган. Халқимизда «камтарга камол» деган нақл бор. Бунинг устига, санъаткор ҳар доим ўз ишидан қониқмаслик ҳисси билан яшайди. Тажриба-и устоз шояро ҳам доим «Жасоратнинг бағни қай ранг, Доноликнинг бағни қай сўз» эканини қидиради. Аммо, унинг шёърларида биз ҳаётнинг, инсон ҳолатининг турли-туман рангини суратларини кўраемиз. Мана, уларнинг айримлари:

Беланчада булутдай гўдак...
Чавандозлар қиличлари дай
Жўякдаги сувда ётар ой...
Пага булут изларини
Ушлаб кўраганим ҳеч.

Бунда қолсам юзларимни Ювар змиш эрта-кеч.
Ҳарир рўмол бўлиб майин,
Уралармиш бўйинимга.
Тутказармиш само найин,
Ел қанотин куйимга.

Кўёш нурин ховучида
Ичирармиш чанқасам.
Кийгизармиш камалақдан
Камзул тикиб бекасам...

Зулфия онанинг ижодий ҳаёти

Зулфия фаластинлик шоир Махмуд Дарвиш билан. 1969 йил

Зинасида бундай суратлар ози-ми?

Бу рангин суратлар манбаи-ни шояра она юртнинг ҳасос куйчиси устоз Ҳамид Олимжон кўрсатиб кетган. Улар чизилмаган суратлар ҳам уша ерда, яъни уша манбада.

Мафтун этганидай мени
оқ тонлар,
Куй олиб киради гўзал
оқшомлар...

Бу гўзал борлик, макон — табиат. Бироқ ҳар қандай гузал тасвир гузаллик намунаси бўлавермайди. Хар бир табият унсурига «жон ато» этилганидагина, у ҳаракатда бўлганидагина ҳақиқий гузаллик касб этади. Зулфия она чизган гўзал суратлар, она ўзбекистонимизнинг ҳар бир манзараси жонли, ҳаракатда. Чунки:

Одамлар дарёси оқар
ёнимдан,
Караيمان:
Ҳаммаси-ҳаммаси таниш.
Билмайман исмин ҳам,

касбин ҳам, аммо, Биламан, бариди буюк интилиш:
Эртани бугунга келтириш
учун
Бугундан гўзалроқ дамба
шошади.
Ҳаётда ҳали ҳеч тарих
кўрмаган
Зафар китобидан варақ
очади.

(Бу шёрыннинг ёзилганига аңча бўлган — қирқ йилдан ош-

азалий узвий муносабатни кўрасиз, амин бўласизки, баҳор, садоқат, меҳнат, таянч, орзу, ватан... бўлмаганида, уларни «Одамзод албат ўзи кашф этарди, Кашф этгандай бахт».

Зулфия онанинг ижодий ҳаёти зинаси шёрий жавоҳирлардангина иборат эмас. Унда юқорида тилга олинган таржималар, ҳамюртларимиз сурати чизган очерклар, сафдош шоирларнинг ижодий қиёфаларига чизгилар, ҳам маданий ҳаётдаги

май кўйдим,
Ҳеч кимда кўрмайин
умримга ўхшаш:
Суйдим,
Эркаландим,
Айрилдим,
Куйдим,
Ишзат нима
Билдим,
Шу-да бир яшаш!

Аслида ҳам инсонга шундан ортиқ нима керак?
Бироқ шоирнинг яна бир утинчи бор. Гарчи бу утинч Зулфиядек шоира учун ортиқчадек туюлади, аммо, донишлик инсон ўз тақдирида қирол-бир вазиятни истисно қилмаслиги кераклигини ҳам тақозо этар экан.

Кайноқ суйгум,
Куйим,
Соғуқ жасадим,
Она-Ватан, ўтинч,
бағриндан қўйма!

Барча учун ибрат бўлгулик гаплар. Барчамизнинг энг олий бахтимиз, энг олий ниятимиз шу. Оллоҳ барчамиздан ана шу неъматини дариг тутмасин!

Халқимиз суюкли фарзандларини ардоқлаб, эъзозлашни билади. Бу йил ана шундай суюкли фарзандлардан бири — мустақил республикамизнинг олий нишон бўлиши «Дустлик» орденини бириччилардан бўлиб кўксига таққан халқ шоири Зулфиянинг туйи мамлакатимизда кенг нишонланади. Ҳозир ана шу ишдан воқегага тайёргарлик қилиб кетган.

Фасллар ичида одамлар кўвонч билан кутиб оладигани — Баҳор. Чунки бу фасл янги ҳаёт, янги ҳаёт олиб келади. Бу йил эса, у алоҳида эҳтиром билан кутиб олинади. Сабаби — у бу йил юртимизга муқаддас Рамазон Ҳайити билан бир пайтда таъриф бўюрмақда.

Зулфия она баҳорнинг бошида таваллуд топган. Демак, онанинг бу йилги мавлуд айёми ҳам Муқаддас Ҳайит кўнига тўри келяпти...

Сен ўзинг кун сари ўсган
фарзандим,
Гоҳ чанқок шодлигим,
гоҳ аччиқ зардим.
Меҳнат зафарларим,
бешфок дардим,
Меҳр, дўстдан мактуб
кутмоқ азмида
Сени қўлайман, Ҳаёт!
Машраб БОБОЕВ

Талабалар шаҳарчаси 60 мингдан зиёд илм толибини সিғдирган маскан. Ётоқхоналарда ҳаёт кайнайдми. Хар хил билим юртларида илмини ошириб, эртанги кун учун замин тайёрлаётган талабалар айни чоғда нималар билан машғул? Улар буш вақтларини қандай ўтказишяпти? Турмуш шарт-шароитлари талаб даражасидими? Шу саволларга жавоб топиш мақсадида турли ўқув масканларида, корхоналарда, таъкилотларда ва бошқа жойларда бўлиб, талабаларнинг ҳаёти, турмуш тарзи, уй-фикрлари билан қизиқдик.

ТошДД Ёшлар иттифоқи ташкилоти талабаларнинг буш вақтлари кунгилиги ўтиши учун хар хил тадбирлар уюштирмақда, моддий ёрдам кўрсатмақда. Бироқ талабаларни меҳнатга жалб этиш ишлари жуда суст.

ТошДД Ёшлар иттифоқи котиб муовини Асқар ака Жалиловнинг куйиб-пишиб айтишича, талабаларни тўплаганини ўзи бир муаммо бўлиб, буйруқ асосида бўлаётганими. Тадбирлар кўп, ҳомиёлар йўқ. Барча талабалар қорнини уйлаб қолганмиш... Ана шундай асосиз гаплар кўп. «Кичик корхоналар ташкил этиш ниятимиз бор, лекин ҳомиёллик қилганидан ташкилотлар йўқ», дейди у. Тўғри, ҳамма ишлар бориб пулга тақалади. Лекин талабаларнинг эртанги кунини ҳам уйлаш керак-ку. «Ёшлар ундай, ёшлар бундай. Талаблар бозорда сув сотаппти, тижорат билан шуғулланади, бизнес қилади», деб баъзан ёмонотлиққа чиқарамиз. Бунга нима мажбур қилапти экан? — деб чуқур ўйлаб кўраймиш.

Талаблар шаҳарчасида бундан икки йил муқаддам Вазирлар маҳкамаси ва шаҳар ҳокими фармони асосида ташкил этилган, ижара ҳисобига фаолият кўрсатаётган талабалар концерни бор. «Талабалар концерни» талабаларни буш вақтларида иш билан таъминлашга қаролат беради-ку, бироқ... Келинг, яхшиши, концерн ишининг ташкилий моҳиятига эътибор берайлик. Узини ўзи маблағ билан таъминлаётган бу корхона икки йўналишда: қурилиш ва тикувчиликдан тушган маблағ ва маблағнинг муомаласи (обороти) ҳисобига иш юрיתהди. Ҳозир бу концерн ишлаб чиқарган маҳсулотлардан тушадиган даромад 270 минг сўмини ташкил этади.

— Талабалар дарсдан кейин, буш вақтларида ишлайдиган кичкина тикув шехиниш бор. Унга ақин талаба меҳнат қилади. Ҳом ашени ўз ҳисобимиздан сотиб оламиз, ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларнинг кетишига қараб маош тулаймиш, — дейди талабалар концерни раҳбари А. Эргашев.

Қурилиш соҳасида талабалар асосан ёзги таътил пайтида ишлашаркан. Шундай мавсумда улар ётоқхоналарини, дуконларни бўяш, созлаш ва бошқа таъмирлаш ишларида қатнашиб, корхонага даромад келтираркан.

— Қизларимиз шехда болалар кўрпачаси, ички кийимлар тиқишади. Маҳсулотларнинг сифати юқори эмас. Шу боисдан ҳам арзон нарҳда сотилади. Моддий техника базамиз, омборимиз, фондимиз йўқ. Узимизни узимиз маблағ билан қоплашга ҳаракат қилаймиз-у, бироқ эҳтиёжимиз даражасида эмас. База йўқлигидан ҳам ашени сотиб олишимизда аңча қийинчиликлар туғиламақда. Туртта шикоблок ишлаб чиқарадиган станок бор. Улар иш бермасдан буш турбиди. Ҳокимиятдан ер сураб хат ёздим, телефон қилдим, шахсан ўзим бордим...» Талабалар — катта куч. Ишлаб чиқариши корхоналарини узимиз қуриб оламиз», — дедим. Мана турт ой бўлди ҳам-ки, ҳалиям натижа йўқ. Ахир қанчадан-қанча жойлар бекор ётибди-ку!

Ҳақ гап. Дарҳақиқат, А. Эргашев Собир Раҳимов тумани мутасадди раҳбарлигида бир неча марта мурожаат қилди. Шаҳар ҳокими муовини Б. А. Хужаев имзоси остида шаҳар қурилиш бош бошқармасига ер масаласида қўллаб хатлар ёзилди. Охири хат ўтган йили 19 октябрда юборилган. Бироқ, ҳалигача жавоб йўқ.

Юқорида айтдик, Талабалар шаҳарчасида минглаб талабалар яшайди. Жуда кўплари хар кунни иш юзасидан талабалар концернига мурожаат қилади. Бироқ, имконият йўқлигидан уларни иш билан таъминлаш муаммо бўлиб турбиди. Ёшлар учун кичик-кичик корхоналар қуриб бериш зарурати туғилмақда. Ишлаб чиқариш корхоналари шаҳарчага яқинроқ қурилса — нур устига нур бўларди. Чунки талаба дарс ҳам қилиши керак. Яна транспортда қатнаш муаммоси ҳам бор, ахир манзил узоқлиги туғайли 2-3 соатни бекорга бой берадими, ётоқхонага яқинроқ жойда 3-4 соат ишлангани нима етсин!?

Кўни-кеча Тошкент шаҳар ижроия қўмитасида бу масалалар муҳокама қилинди. Ер билан таъминлаш, маблағ қарз бериш, талабалар учун меҳнат дафтарчаси очил, — иш билан таъминлаш; ёзги таътилда эса, талабаларни тула иш билан таъминлаш, тулик маош тулаш қатъий таъкилданди.

Кичик корхоналар очилса, талабалар концернининг келажаги

Раззоқ ШОЙМАРДОН

ЎЗ ЭҲТИЁЖИМНИ ЎЗИМ КЎТАРАМАН

ТАЛАБАЛАР ТУРМУШИ

- «Талабалар концерни»нинг келажаги борми?
- Талаба ишлаб пул топмоқчи. Нима қилсин?
- Хорижда ҳам талабалар ишлашади-ку
- Уйдан пул сўрамайман

бўлади. Агар шарт-шароитлар яратилса, талабалар шаҳарчасидаги муаммоларнинг ҳал этилиши ҳам аниқ. Ётоқхоналарини таъмирлашда, спорт иншоотлари ва анжомларини урнатилдада уқв хоналарини жиҳозлашда, янги китоблар билан таъминлашдаги камчиликлар баргараф этилади. Ҳозир шу каби ишларга ҳам талабалар концернининг қўли қатталиқ қилмақда.

Энди, талабаларнинг қобилият ва малакаларидан унумли фойдаланишга боғлиқ муаммоларни ҳам таҳлил қилиб кўрайлик.

— Президентимиз Ислам Каримовнинг китобларини, сиёсатга оид адабиётларни кўп ўқийман, — дейди иқтисод университетининг Халқаро иқтисодий алоқалар куллиёти II бошқич толиби Улугбек Султон ўғли. — Тижорат билан шуғулланаман. Ислам тарихига қизиқаман. Таржимонлик қиламан (унча-мунча тушиб ҳам туради). Вақтимнинг кўп қисми тил ўрганишга сарф бўлаётти. Инглиз, араб, форс, турк тилларини мукамал биламан. Агар мени чет эл фирмаларига ишга тақлиф этишса, бажонидил борган бўлар эдим. Хорижий мамлакатларга талабаларни ўқишга юбориш борасида мамлакатимиз Президенти кейинги йилларда қатор ибратли ишлар қилди. Талабалар хорижда таълим олмақда. Таъриба тўпламақда. Бу мустақил ҳаётимиз тақозосидир. Юрт учун, жамият учун катта наф берадиган кадрлар керак. Мен ҳам хорижга бориб, ўқишни хоҳлайман. Бироқ, чўнтак кўтармайди, эшитишимча, яқинда хорижга ўқишга кетаётган талабалар учун тест асосида имтиҳон бўларкан.

Мамлакатдаги иқтисодий аҳвол, худди илгор мамлакатлардагидек, талабалардан барча имкониятларини ишга солишни талаб қилмақда. Хорижда талабалар дарслардан кейин пул топиш учун таржима ишлари билан шуғулланади, қўшма корхоналарда, бозорларда, портларда, ёмакхоналарда ишлайдилар. Мавжуд ўқув

тизиммасига қўра, талабалар ҳам назарий-амалий машғулотларни, ҳам тирикчиликни бирга қўшиб олиб борадилар.

Тошкентда вилоятлардан келиб ўқиётган талабалар кўпчиликни ташкил этади. Баъзи кўп болали оилаларнинг икки, уч фарзанди бир вақтнинг узида тахсил олади. Уларни маблағ билан таъминлаш қийин. Табиийки, ота-она талаба фарзандларининг эҳтиёжини доимий равишда қандиролмайди. Нима қилиш керак? Албатта, талаба ўз кунини ўзи қуриши учун ҳаракат қилади-да.

Бирови илмини, бирови кучини сарфлайди, яна бирови бизнес билан шуғулланади. Энди бундан иқтисодий яхшилашга Берилиб кетиб, тахсилни унуттиш иллати келиб чиқмайди? Эеро, илм олиш — талаба учун биринчи даражали вазифа-ку! Илмсиз инсоннинг ҳам, жамиятнинг ҳам келажаги бўлмайдми, ахир.

Низомий номидаги институтда баҳслашаётган бир груҳ қизларнинг сўхбатига қўшилдим. Улар бозордаги нарх-наво, иш юзасидан гаплашаётган эканлар. Ўз мавзуйига ақин савол ташладим:

— Дарсдан кейин нима билан шуғулланасизлар?
— Дарсдан буш вақтимда репетиторлик қиламан, — дейди толиба Насиба Қўлтураева,
— Ўқувчим 1-синфда ўқийди. Хар кунни бир соат, икки соат у билан шуғулланаман. Репетиторлик қилишга биринчи сабаб — моддий аҳволим яхшиланади, иккинчидан, ўз соҳам бўйича олган билимимни амалий томондан мустаҳкамлайман. Мен ойига 500 сўм оламан.

Демак, баъзи талабалар ҳам назарияни, ҳам амалиётни бирга қўшиб олиб бормоқдалар. Лекин ёшлар ичиде ўқишни ҳам, ишни ҳам ўлчитмайдиган, бирор жойда ишлашни ор биладиган яққовлари ҳам учраб туради. Бирон иш юришмаси уларини утга-чўққа уриб, ўрнини ўзгартирвериб, боши берк кучага қўриб қолган талабалар ҳам бор.

Хуллас, талабалар билан кўп мулоқотда бўлдик. Уларнинг фикр-уйларини, уйлантираётган муаммоларини биргина мақолага сиғдирishi мумкин экеди. Кейинги мақоаларимизда булар ҳақида яна фикрлашармиш.

Қатъий гап шуки, Талабалар шаҳарчасида ишлаб пул топиш учун имкониятлар яхшиланмас экан, муаммолар ҳал бўлмас экан — бу мавзуга яна қайтишга мажбуримиз. Ёшлар — келажагимиз! Улар бугун ёрдамга мўхтож, уларга кўмак зарур. Шунга замин тайёрлайлик. Токи ёшлар бугунни уйлаб, эртанги кунларини унутмасинлар. Муте бўлмай, доим уларини ўзлари таъминлашга хар қандай шароитда оёқда маҳкам туришга ўргатсинлар.

АДОЛАТ ОРЗУСИ

(Боши I-бетда).

қадрига етаяпмизми? Мустақиллигимизни мустаҳкамлашга хар бир инсон қўлидан келганича ҳисса қўшаётми? Биз — адиллар, шоирлар, зиёлилар — мустақил ҳаёт қадрини халқимиз қалбига, ёшларимиз қалбига еткази олаямизми? Ахир, халқимизнинг кенжа авлодлари, ҳозирги ёшларимиз 37-йиллардаги қатагон даҳшатларини, 50-йилларда белгуноҳ қамалиб кетганларнинг изтиробларини билмайдилар, шулар ҳуқуматининг ўша йиллардаги сиёсий найрангларини билмайдилар! Демакки, мустақиллик, қарамлик даври қайта тўқроланмаслиги учун, мустақиллигимизни тобора-тобора мустаҳкамлаб бориш учун, муҳтарам Президентимиз уртага қўйган гўяларни бир жон-бир тан бўлиб амалга ошириш учун барча-барча миз ёниб яшамоғимиз, фидоий бўлмоғимиз лозим. Уттизинчи, эллигинчи йиллар воқеаларини ёдда тутмоғимиз, қурбонлар хотирасини тула тикламоғимиз, сира-сирани унутмаслигимиз лозим.

Москва телевидение-си сталинизм фожияларини, Лениннинг ҳолатларини тула очиб бериш, халққа етказиш учун катта ишлар қилляпти. Бизнинг телевидениемиз ҳам мана шунга эътибор қилина, ўша давр даҳшатларини халққа етказувчи курсатувлар берса — мустақиллигимизни мустаҳкамлаш учун рағбат бўлади-ку.

— Айтиш мумкинки, «Адолат» комиссияси мустақиллигимизни мустаҳкамлаш, унинг афзалликларини халққа рўй-рост етказишда муҳим аҳамият касб этади.

— Албатта. Истиқлолимизнинг шарофатли хизматларини бир эслайлик. Буюк ва маънавий бой халқимиз ҳажон саҳнасида қурина бошлади, дунё бизни тан олди, гузал ва қудратли тилимиз олий минбарларда жарангламақда, жаҳонни ҳайратга солаётган

дан қадриятларимиз тикланди. Эндикда эса гурури-мизга гурур қўшилиб, адолатли жамият, буюк келажак яратиш, ўзгў давлат, ҳуқуқий давлат тузиш ниятидамиз. Халқимизнинг шаъни, шўҳрати яна қад қўтараётми? Бунга қувонмай бўладими? Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир ва бошқа юзлаб-миглаб қурбон бўлиб кетган халқ фарзандлари худди мана шундай кунларни орзу қилган эди-ку, халқимиз халқ бўлсин, қарам бўлсин, хўр-эркин яшасин деган «Адолат» комиссияси халқимизнинг асл фарзандларининг номи, беғуноҳ қурбон бўлганлар хизмати унутилиб кетмаслиги учун, улар бошлаган гўялари бугунги кунимизга хизмат қилиш учун ҳисса қўшади. Ахир, жадидлар ҳаракати, миллий истиқлол учун қурашганлар хотираси, қатагон қурбонларнинг муқаддас ёди бугун хар томонла, чуқур ўрганилиши керак. Улуғ боболаримизнинг бунёдкор ижоди ва салоҳияти авлодларга рўх, гурур бағишлайди, халқимизнинг кўкраги қутарилади, мустақилликка ишонч-садоқати ортади, хўр ҳаётнинг афзалликларини тушуниб этади.

— Комиссиянинг асосий иш мазмуни, фаолият йўналишлари нималардан иборат бўлади?
— Комиссиянинг мақсад-вазифалари, фаолият йўналишлари кўп, улар кенг ва рағбат-баранг. Юртбошимиз узининг хар бир нуқтида адолат, ҳуқуқий давлат, инсоф ва динбат ҳақида гапирлади. Биз адолатли сузларни асос қилиб олган ҳолда фаолият юритаемиз. Мана, оддий савол: қатагон қилинганларнинг авлодлари ҳозир қандай яшаяпти? Ҳаётда ўз йўлларини топиб кета олдиларми? Улар дилдаги алам-ўкинчларни қандай қилиб ювиш мумкин? Ҳабаримиз бор, бундан бир неча йил бурун Россия ҳўкумати қатагон йилларида жабр чеқканларнинг хар бирини 25000 рублдан пул ажратган эди. Ёки, ҳозирги кунларда Германия ҳўкумати ҳам тоvon пули ажратиб, уруш йиллари немис консларларида тутқун бўлиб, азоб чеқканларга тарқатаёттир, улар тутқун бўлганларни ҳажон буйлаб изламоқ

далар. Тўғри, ўша азоблар ҳақини пул билан ўзиб бўлмайди, лекин виждон қийналмаслиги учун, покла-ниб олиш учун шулар керак экан-да. Бизнинг комиссия-миз ҳам бу борадаги ҳўж-жатларни урганади, муҳока-ма этади, мана шундай маз-мунда тақлифлар ишлаб чи-ки, ҳўкуматимизга тақдим қилади.

Қолаверса, «Адолат»нинг вазифаси — фақат советлар даврида ноҳақ жабрланган-ларга ёрдам кўрсатишгина эмас, балки, ҳаётимизда, адабий-маданий турмуши-мизда ҳам нуқсонлар бўлмаслиги учун қурашиш. Бугунги кунимизга хизмат қилмайдиган, бадий заиф асарлар нашр қилинса-ю, ҳақиқий асарлар четда қо-либ кетаверса, йўл очилма-са — адолатсизлик эмасми? Ёки, кучи — соғлиги яхши пайтда адабий жараёнга фа-ол аралашиб юрган, кейин-чалик қартайиб ё бошқа са-баблар билан уюшмамиз-дан, адабидан узоқлашиб қолган ижодкорлар бор. Уларни йўқлаб турлиш, уюш-мамизга тортиш керак, наш-риётлар билан муносабат-лар урнатиб, энг сара асар-ларнинг ёруғ қуриши учун кўмаклашиш керак. Халқ учун иход қилиб, ҳақиқий асар яратганлар хотираси унутилиб кетмаслиги, хар доим ёдланиб туриши дар-кор. Хуллас, «Адолат» ко-миссиясининг мақсад-ният-лари, фаолият йўналиш-лари, боя айтганимизди, жуда серкирра. Мана шунинг учун комиссия аъзолари ичида хар хил мутахассислар, ўз соҳасининг билимдонлари бўлишига ҳам эътиборни қа-ратаямиз.

Асосий, гоёмиз — мустақилликка ҳисса қўшиш. Биз эса узоқ йиллар адолат тушунчасини ҳам коммуни-стик гўялар нуқтаи назари-дан тушуниб келдик, шунга хизмат қилдик. Натижада эса, миллий ҳис ўлди, гу-рур йўқолди, қадриятларимиз оёқ ости бўлди, буюк аждодларимиз яратиб кет-ган меросини унутдик. Шу-ларга чидадик ҳам. Энди ҳамма нарсани ўз номи би-лан атаб, ўрни-ўрнига қўя-диган вақт эди.

Музаффар Аҳмад сўхбатлашди

ШЕЪРПАРАСТ ҚАЛБ ИЛҲОМИ

Мен бир неча йилдики, шеърят шайдоси Абдурахмон Қодировнинг ижод намуналарини ўқиб бораман. У эл-халқ орасида ҳалол меҳнати билан танилган муаллим. Булунгур тумани маорифчиларининг сардоридир. А.Қодиров қисқа вақт ичида турт туламан нашр эттирди. Қаламшашнинг «Истиқлол қўшиғи» (1992), «Тавалло» (1993), «Соғиниб яшайман» (1994) ва «Рухият» (1994) китобларининг барчаси Самарқанд шаҳридаги «Зарафшон» нашриётида босилиб чиққан. Бу туламяларга кирган намуналарда оддийлик, эзгулик, истиқлол, она юрт, унинг меҳнаткаш, фидоий фарзандлари улуғланади, ёвузлик, галамислик, имонсизлик каби иллатлар эса қораланади. Жумладан, А. Қодиров бир шеърда шундай дейди:

Шеърим,
Ёвуз ниятларининг
Кўкрагига тир бўлиб санчил.
Кўнгли очиб, пок қалбларининг
Йўлларига гул бўлиб сочил.
А. Қодиров шеърининг нозик сирларини эгналш мashaқ-қатли эканини тан олиб, узининг битавтган сатрлари чинакам шўрнинг эмас, шеърини севувчи оддий қаламкашининг орзула-ригига ҳолос, дея шундай қазматрона хулоса чиқаради:

Йўқ шоир эмасман, аммо шеърят
Қалбимга қон билан кирганлиги рост.
Сизга тортиқ этган ушбу маъмуам
Шеърпаараст юракнинг садоси, ҳолос.
Қатагон қурбонлари — Абдулла Қодирий ва Усмон Носирнинг «миллатчи» тамғаси боилиб, фожияли ҳалок этилиши, бир тўда галамисларнинг уларга тўхмат тошларини отганиликлари ижод-корни бефарқ қолдирмайди ва уларнинг қисматидан изтиробга тушади:

Менга тўхмат қилган разил кимсалар,
Ҳасадгўй, галамис бандлар эди.
Менинг шеър бобода топган шўҳратим,
Уларнинг қалбини тиндилар эди.
А. Қодиров шеърларининг мавзулари ранг-баранг. У ижод на-муналарида гузал юртимизни, турли

Узинга яқин ва қадрдон одам ҳақида бирон бир гап айтиш шунчалар қийин бўлишини билмас эканман. Хар кунни куришадиган, неча марта талаб гапшадиган дустининг фазилатлари сенга жуда оддий бир нарса бўлиб қоларкан. У сажийми, бахилми, бағри кенги, феъли торми, дустига вафдорими, биронинг қайғусига қайғудошми, негадир эътибор бермас экансан. Бу ҳаммага хос одат-да, деб кўя қоларкансан.

Узбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайланган депутатлар орасида шундай қадрдонларимдан бири, ажойиб адиб Уткир Ҳошимов номини ўқиб, қувониб кетдим...

Шу истеъдодли, ақлақачон халқ меҳрига сазовор бўлган Ёзувчи тўғрисида бир нима ёзай, деб шунча уринаман, қани, бирон сатр ёзолсам.

Бир донимшанд, агар азамат чинорни буй-баста билан кўраман, десанг, сал наридан туриб қара. Агар ёнидан қарасанг, унинг фақат бир бўлагини кўрасан, узокдан қарасанг бутун салобати билан кўрасан, деган экан. Бу жуда доно гап. Рассом ҳам яратган асарини неча марта лаб, орқага бир-икки қадам чекинми кузатади.

Мен ҳам Уткирнинг сал наридан туриб кўрмоқчи бўлдим...

Ана шундан кейин муъжизага ухшаган бир ҳолатни сездим. Мен унчалик писанд қилмаган, баъзан назаримга илганган ёзувчи бола кўз олдима док оқсалиб, чинакам санъаткорга айланди.

Энди мен уни бор буйи билан, жами фазилатлари билан, ўзбек адабиёти ривожига, мустакил жумҳуриятимизнинг қаломига қушаётган муносиб ҳиссаси билан аниқ кўра бошладим.

Олтмишчи йилларда адабиётимизга бир гуруҳ жуда истеъдодли ёшлар кириб келишди. Улар орасида Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов, Улмас Умарбеков, Уткир Ҳошимовлар алоҳида ажралиб турардилар. Гафур Ғулум, Абдулла Қаҳҳор, Миртемир каби устозларимиз бу талларнинг бошини силаб, адабиётнинг катта йўлига чиқи олишларига раҳнамолик қила бошладилар. Гафур Ғулум Эркиннинг, Абдулла Қаҳҳор Улмас Умарбеков билан Уткир Ҳошимовнинг, Миртемир Абдулла Ориповнинг сўзига туришига тирмак бўлдилар.

Номларини тилга олаётганим ушбу ёзувчи-шоирлар бугунги куннинг етук ижодкорлари бўлиб етишдилар. Ҳозир Эркин ва Абдуллуланинг, Улмас ва Уткирнинг китоблари кирмаган ўзбек хонадонини йўқ. Уларнинг ушбу ва ҳикоялари босилган газет ва журналларнинг қўлма-қўл бўлиб ўқилиши бу гапимнинг исботидир.

Уткирнинг қандай китоб-

лар ёзгани тўғрисида гапириб ўтириш ортқич. Улар ўзбек ва қардош халқлар мулкига айланмиш кетган. Шундоқ бўлса ҳам улар истеъдодли адибнинг асарларини тилга олмастик инсофдан бўлмас: «Баҳор қайтмайди», «Қалбинга қўлоқ сол», «Нур борки, соя бор», «Дуненинг ишлари», «Икки эшик ораси», «Тушда кечган умрлар», «Икки қарра икки — беш» каби қисса ва романлари, юздан ортқич дилбар ҳикоялари халқ орасида жуда машҳур бўлиб кетган.

Тоталитар тўзумнинг оқаваси бжигиб оқиб турган бир пайтда «Ўзбек иши», «Давлат сирини», «Дустлик хурматдан бошланади» каби унлаб мақолаларни ёзиш учун катта қасорат керак эди.

Москва матбуоти тарқатаётган тўхтама ва ҳақоратлардан сабр қосаи тошган Уткир Ҳошимов КПССнинг XXVIII съезди минбаридан туриб баралла овоз билан уларни фош қилди.

«Ўзбек иши» деган гапни ким ўйлаб толди? Нима учун «Рус иши», «Арман иши», «Молдаван иши» эмас-да, айнан «Ўзбек иши»? Ўзбек нима ёмонлик қилди? Қўшиб ёзишлар бошқа жойда йўқми? «Ўзбек иши» туйғайди армиядаги қанчадан-қанча йигитларимиз нобуд бўляпти. Темир тобултур фақат Афғонистонда эмас, Совет Иттифоқининг турли чеккаларидан ҳам қўлаб келиб турибди. Бизнинг фарзандларимизга «босмачи», «қўшиб ёзувчи», «порахур» деб қарашапти ва очикдан-очик улдиришапти. «Ўзбек иши» деган ҳақоратли гапни ўйлаб топганлар хали тарих олдига жавоб берадилар.

Сайд АҲМАД, Ўзбекистон халқ ёзувчиси

«Шарқ юлдузи» жумҳуриятимизда нашр қилнадиغان адабий-бадиий, ижтимоий-сиёсий журналлар ичида энг машҳур — оммавий журналдир. Уткир шу журналнинг бош муҳаррири сифатида актив фаолият кўрсатмоқда.

Улғу бобомизи Амир Темур шахсига тошлар отилаётган бир пайтда Уткир у ҳақда қатор мақолалар эълон қила бошлади. «Темур тузуқлари», «Зафарнома» асарлари шу журналда эълон қилинди. Ҳозир Уткир Ҳошимов мутахассислар ҳамкорлигида Амир Темур даҳлдор «Менким, фотиҳ Темур» асарини нашрга тайёрламоқда.

«Куръони Карим»нинг ўзбекча таржимаси журналда оsonликча босилгани йўқ, Уткир қанча зарбаларга елкасини тутиб берди. Икки йилдан ортқич вақт ичида журналда «Каломи Аллоҳни эълон қилди. Фитратнинг «Абулфатҳон» фожеий драматини, Чулпоннинг «Кеча ва кундуз» романи ҳамда у таржима қилган жаҳоннинг буюк ёзувчилари асарларини босиб чиқарди. Манглияга «босмачи», «курбощи» тамгалари босилган, ўзбек элининг мустакиллиги учун жанг қилган, қўрқмас саркардалар миллий қаҳрамонларимиз эканлигини далиллаб берувчи илмий-публицистик мақолаларни кетма-кет эълон қиларди.

Ўзбекистон телевидениеси

жидкор деб баҳоладилар.

Агар сиз унинг китобларини диққат билан ўқисангиз, ижоди халқ ҳаёти билан нақадар ҳамоҳанг эканлиги, саҳифалар қатидан нечалаб инсонлар тақдирини бош кўтариб чиқишига гувоҳ бўласиз. Унинг ёзганлари афсона ҳам, эртас ҳам эмас. Соф ҳақиқат. Китобхон унда ё отаси, ё акиси ва ёки яқин бири кишиси билан учрашди. Уларнинг кураш ва меҳнатда утган тарихийҳақиқа рўбарў келди. Оламдан ном-нишонсиз утиб кетган, аммо шон-шараф билан яшаган кишилар кўз олдимизда пайдо бўлди. Уларнинг қўли-қўлидан кўксимиз қалқиб-қалқиб кетади, гаму-андуҳларидан кузларимиздан дув-дув ёш тўкилади.

«Икки эшик ораси» романи ақиндагина ёзилганлиги. Шу қисқа мuddатда роман турт марта нашр қилнаганига қарамай китоб дуклонларида туриб қолмади. Таалаф бўлиб кетди.

Романда уруш ва урушдан кейинги йиллардаги қишлоқ ҳаёти, урушнинг киши оғирликларини, маҳрумликларини азамат елкасига кўтарган, ўзи емай топангани жангчилар оғизига тугган фидойи деҳқонлар жасорати мадҳ қилинган. Ниҳоят, кечасининг эртасига қуввини жангга жунаган келинлик либосини иш кийимига алмаштир-

ган чиллал келинларнинг оғир, машаққатли меҳнатлари, ота урнинга кетмон кўтариб далага чиққан нораства гудаклар, угли урнинга ер чопган мўкайчан чоллар кирлар куз олдимизда пайдо бўлади. Сиз уларнинг овозини эшитасиз, саратон жазирасида терлаган сержант юзларини кўрасиз.

Уларнинг қаддини тик ушлаб турган гўл қалабага ишонч эди. Уруш йилларига нигорон кўз тиккан чол-камиллар тонг ота асарини қисса эмас, дoston деб аташни истардим. У қушиқдай ўқилади. Уни ўқиб туриб, ўз оналаримизни ўйлаб кетамиз. Шу мушфиқ, шу жафоқаш оналаримиз олдидаги бир умр ўзиб бўлмас қарзларимизнинг ақали биттасини узоқликми, деган бир андиша, бир савол кўз олдимизда кўндаланг туриб олади. Қисса бизни инсофга, инсонни қадрлашга, ҳурмат қилишга чақиради.

Уткирнинг атиги учта асарини тилга олдим, холос. Телевидение орқали неча марта лаб намойиш қилинган, миллионли томошабинларга манзур бўлган «Баҳор қайтмайди», «Нур борки, соя бор», «Инсон сadoқати» каби асарлари, унлаб дилбар ҳикоялари томошабин юрагидан аллақачон тош олган.

Мен Уткир билан жумҳуриятимизнинг ҳамма вилоятларини, туманларини неча марта лаб айлаиб чиққанман. Қаерга бола-майлик, уни одамлар ураб олади, китобларидан олган таасуротларини тулиб-тошиб гапириб берадилар ва, албатта, у билан дуст-қадрдон бўлиб қоладилар. Унинг сўхбатига орзу-манда бўлганлар доираси борган сари кенгайиб бораверади. Эсдалик гап учун сўратга тушиш ниятида фоточини чақириб келдилар. Айниқса, «Иш китобхонларнинг шундоқ машҳур ёзувчи билан сўхбатлашганларида кўзлари яшнаб кетади.

Хар галги сафаримизда дустларимиз катериға дуст қўшилиди. Улар Тошкентга келиб унинг уйда меҳмон бўладилар. Уз юртидаги янгиликлардан, ёзувчининг янги эълон қилинган асарларидан олган таасуротларидан тулиб-тошиб гапирадилар.

Ёзувчи номига келадиган хатларнинг сон-саногини йўқ, Унинг ижодхонаси баъзи пайтларда почтахонага ўшаб кетади. Ҳаммаёқда очилган ва хали очилмаган хатлар... Булар фақат китоблар тўғрисидагина эмас, дарди, ҳасрати баён қилинган хатлар ҳам қўл. Уткир халқ ёзувчиси сифатида чорасиз қолган хат эгалларининг мушкуллигини оson қилиш учун идораларга, маҳкамаларга бориб, уларнинг дардларига малҳам излайди. Ана шундай фазилатлари, фидойилиги учун жуда кўп туманлар уларига фахрий фуқаролик қабул қилганлар.

Чин санъаткор яратган асарни китобхон ўқиб бўлгандан кейин ҳам бир неча кун у билан яшайди. Асар қаҳрамонлари ҳаёлидан кетмайди, айтган гапларини такрорлаб юради. Албатта, юрагига китоб солган ҳаёжонни ким биландир баҳам кўргиси, асар қаҳрамонига ўшашгиси келади. Бошимга шундай иш тўтса, мен ҳам ушундай сабот билан кураша оламанми, деб ўзимдан ўзи сурайди.

...Кўра туманида китобхонлар билан учрашув бўлганди. Ушанда Мушаррафхон деган қора кийинган бир аёл уридан туриб Уткирнинг олдига келди.

— Болам, мен ху анаву кўри-ниб турган урта мактабда фаррошман. Гудаклар ивиритган синфларни ювиб, тозалайман.

Айниқса, «Дуненинг ишлари»

асарини қисса эмас, дoston деб аташни истардим. У қушиқдай ўқилади. Уни ўқиб туриб, ўз оналаримизни ўйлаб кетамиз. Шу мушфиқ, шу жафоқаш оналаримиз олдидаги бир умр ўзиб бўлмас қарзларимизнинг ақали биттасини узоқликми, деган бир андиша, бир савол кўз олдимизда кўндаланг туриб олади. Қисса бизни инсофга, инсонни қадрлашга, ҳурмат қилишга чақиради.

Уткирнинг атиги учта асарини тилга олдим, холос. Телевидение орқали неча марта лаб намойиш қилинган, миллионли томошабинларга манзур бўлган «Баҳор қайтмайди», «Нур борки, соя бор», «Инсон сadoқати» каби асарлари, унлаб дилбар ҳикоялари томошабин юрагидан аллақачон тош олган.

Мен Уткир билан жумҳуриятимизнинг ҳамма вилоятларини, туманларини неча марта лаб айлаиб чиққанман. Қаерга бола-майлик, уни одамлар ураб олади, китобларидан олган таасуротларини тулиб-тошиб гапириб берадилар ва, албатта, у билан дуст-қадрдон бўлиб қоладилар. Унинг сўхбатига орзу-манда бўлганлар доираси борган сари кенгайиб бораверади. Эсдалик гап учун сўратга тушиш ниятида фоточини чақириб келдилар. Айниқса, «Иш китобхонларнинг шундоқ машҳур ёзувчи билан сўхбатлашганларида кўзлари яшнаб кетади.

Хар галги сафаримизда дустларимиз катериға дуст қўшилиди. Улар Тошкентга келиб унинг уйда меҳмон бўладилар. Уз юртидаги янгиликлардан, ёзувчининг янги эълон қилинган асарларидан олган таасуротларидан тулиб-тошиб гапирадилар.

Ёзувчи номига келадиган хатларнинг сон-саногини йўқ, Унинг ижодхонаси баъзи пайтларда почтахонага ўшаб кетади. Ҳаммаёқда очилган ва хали очилмаган хатлар... Булар фақат китоблар тўғрисидагина эмас, дарди, ҳасрати баён қилинган хатлар ҳам қўл. Уткир халқ ёзувчиси сифатида чорасиз қолган хат эгалларининг мушкуллигини оson қилиш учун идораларга, маҳкамаларга бориб, уларнинг дардларига малҳам излайди. Ана шундай фазилатлари, фидойилиги учун жуда кўп туманлар уларига фахрий фуқаролик қабул қилганлар.

Чин санъаткор яратган асарни китобхон ўқиб бўлгандан кейин ҳам бир неча кун у билан яшайди. Асар қаҳрамонлари ҳаёлидан кетмайди, айтган гапларини такрорлаб юради. Албатта, юрагига китоб солган ҳаёжонни ким биландир баҳам кўргиси, асар қаҳрамонига ўшашгиси келади. Бошимга шундай иш тўтса, мен ҳам ушундай сабот билан кураша оламанми, деб ўзимдан ўзи сурайди.

...Кўра туманида китобхонлар билан учрашув бўлганди. Ушанда Мушаррафхон деган қора кийинган бир аёл уридан туриб Уткирнинг олдига келди.

— Болам, мен ху анаву кўри-ниб турган урта мактабда фаррошман. Гудаклар ивиритган синфларни ювиб, тозалайман.

Айниқса, «Дуненинг ишлари»

бўлса-да биров руҳан тетиклаштиришга ҳаракат этишиб, унга кўпроқ имконият яратиб беришга қарор қилишди. Шундай бўлди ҳам. Ассийи репетицияда Маъсума Қориева қатнашди.

Ладигин ҳам жамоанинг бу ташаббусига қаршиллик қилолмади. Бу актрисага анча руҳ бағишлангандек бўлди. Ижод қизиқ нарса. Рол ёқиб, унга берилиб қолсанг, бутун фикр-зикрини уша билан банд бўлиб, шахсий қайғулар бурса бўлса ҳам чекинади. Маъсума Қориева ҳам худди шундай бўлди. Ҳатто у киши театрда ётиб қолар эдилар. Мен шу спектаклда ерданми режиссёр бўлиб ишлаганимдан ва доим театрда бўлганимдан у кишининг ҳол-аҳволидан хабар олиб турардим. Қанча қарамай, ўз хонасига кириб олиб уша рол билан шуғулланар эдилар. Ниҳоят, «Отелло» сахна юзини кўрди, катта дувруққа сабаб бўлди. Отеллодан тортиб бошқа ҳамма роллар шу қадар қийинга етган эдики, бу ҳақда матбуотда ҳам Отелло, Дездемона ва Яго роллари қаторида Маъсума Қориева ижро этган Эмилия роли алоҳида титил олинди. Бу ҳақ актрисанинг руҳига руҳ бағишлаб, уни анча тетиклаштирди. Худди шу кунларнинг бирини уруш бошлангани хабар қилган экан, «Отелло» спектаклидан чиққан Маъсума Қориева алланимларини ўйлаб хаёлга толди. Эртасига маълум бўлдики, у киши ўғлини фронтга жунатсан, отаси туйғайли отилган тазна тошларидан кўтулишларимиз, деб ўйлаган. Болалар ҳам онанинг шу тақлиднинг кутиб тургандек урушга отландилар. Икки ўғлини ҳарбий комиссарликка етаклаб олиб борган М. Қориева яна бир қалтакча дуч келди. Яъни «халқ душмани»нинг ўғиллари фронтнинг фақат «штрафной» батальонига олиниши мумкин экан. Уғиллар бунга ҳам рози эканликларини билдирдилар.

Маъсума Қориеванинг эски гаплари ана янгилагандек бўлди. Энди фақат эрининг таш дивилари билан эмас, икки ўғлининг ташвиши билан ҳам соҳлари оқара бошлади. Биз бир неча бор у кишининг уйига бориб тополмас эдик. Энди у кишининг ўз уйига киришга ҳам юраги беталмагандек қуринарди. Чунки хонадон хувирилб

бўлса-да биров руҳан тетиклаштиришга ҳаракат этишиб, унга кўпроқ имконият яратиб беришга қарор қилишди. Шундай бўлди ҳам. Ассийи репетицияда Маъсума Қориева қатнашди.

Ладигин ҳам жамоанинг бу ташаббусига қаршиллик қилолмади. Бу актрисага анча руҳ бағишлангандек бўлди. Ижод қизиқ нарса. Рол ёқиб, унга берилиб қолсанг, бутун фикр-зикрини уша билан банд бўлиб, шахсий қайғулар бурса бўлса ҳам чекинади. Маъсума Қориева ҳам худди шундай бўлди. Ҳатто у киши театрда ётиб қолар эдилар. Мен шу спектаклда ерданми режиссёр бўлиб ишлаганимдан ва доим театрда бўлганимдан у кишининг ҳол-аҳволидан хабар олиб турардим. Қанча қарамай, ўз хонасига кириб олиб уша рол билан шуғулланар эдилар. Ниҳоят, «Отелло» сахна юзини кўрди, катта дувруққа сабаб бўлди. Отеллодан тортиб бошқа ҳамма роллар шу қадар қийинга етган эдики, бу ҳақда матбуотда ҳам Отелло, Дездемона ва Яго роллари қаторида Маъсума Қориева ижро этган Эмилия роли алоҳида титил олинди. Бу ҳақ актрисанинг руҳига руҳ бағишлаб, уни анча тетиклаштирди. Худди шу кунларнинг бирини уруш бошлангани хабар қилган экан, «Отелло» спектаклидан чиққан Маъсума Қориева алланимларини ўйлаб хаёлга толди. Эртасига маълум бўлдики, у киши ўғлини фронтга жунатсан, отаси туйғайли отилган тазна тошларидан кўтулишларимиз, деб ўйлаган. Болалар ҳам онанинг шу тақлиднинг кутиб тургандек урушга отландилар. Икки ўғлини ҳарбий комиссарликка етаклаб олиб борган М. Қориева яна бир қалтакча дуч келди. Яъни «халқ душмани»нинг ўғиллари фронтнинг фақат «штрафной» батальонига олиниши мумкин экан. Уғиллар бунга ҳам рози эканликларини билдирдилар.

Маъсума Қориеванинг эски гаплари ана янгилагандек бўлди. Энди фақат эрининг таш дивилари билан эмас, икки ўғлининг ташвиши билан ҳам соҳлари оқара бошлади. Биз бир неча бор у кишининг уйига бориб тополмас эдик. Энди у кишининг ўз уйига киришга ҳам юраги беталмагандек қуринарди. Чунки хонадон хувирилб

бўлса-да биров руҳан тетиклаштиришга ҳаракат этишиб, унга кўпроқ имконият яратиб беришга қарор қилишди. Шундай бўлди ҳам. Ассийи репетицияда Маъсума Қориева қатнашди.

Ладигин ҳам жамоанинг бу ташаббусига қаршиллик қилолмади. Бу актрисага анча руҳ бағишлангандек бўлди. Ижод қизиқ нарса. Рол ёқиб, унга берилиб қолсанг, бутун фикр-зикрини уша билан банд бўлиб, шахсий қайғулар бурса бўлса ҳам чекинади. Маъсума Қориева ҳам худди шундай бўлди. Ҳатто у киши театрда ётиб қолар эдилар. Мен шу спектаклда ерданми режиссёр бўлиб ишлаганимдан ва доим театрда бўлганимдан у кишининг ҳол-аҳволидан хабар олиб турардим. Қанча қарамай, ўз хонасига кириб олиб уша рол билан шуғулланар эдилар. Ниҳоят, «Отелло» сахна юзини кўрди, катта дувруққа сабаб бўлди. Отеллодан тортиб бошқа ҳамма роллар шу қадар қийинга етган эдики, бу ҳақда матбуотда ҳам Отелло, Дездемона ва Яго роллари қаторида Маъсума Қориева ижро этган Эмилия роли алоҳида титил олинди. Бу ҳақ актрисанинг руҳига руҳ бағишлаб, уни анча тетиклаштирди. Худди шу кунларнинг бирини уруш бошлангани хабар қилган экан, «Отелло» спектаклидан чиққан Маъсума Қориева алланимларини ўйлаб хаёлга толди. Эртасига маълум бўлдики, у киши ўғлини фронтга жунатсан, отаси туйғайли отилган тазна тошларидан кўтулишларимиз, деб ўйлаган. Болалар ҳам онанинг шу тақлиднинг кутиб тургандек урушга отландилар. Икки ўғлини ҳарбий комиссарликка етаклаб олиб борган М. Қориева яна бир қалтакча дуч келди. Яъни «халқ душмани»нинг ўғиллари фронтнинг фақат «штрафной» батальонига олиниши мумкин экан. Уғиллар бунга ҳам рози эканликларини билдирдилар.

Маъсума Қориеванинг эски гаплари ана янгилагандек бўлди. Энди фақат эрининг таш дивилари билан эмас, икки ўғлининг ташвиши билан ҳам соҳлари оқара бошлади. Биз бир неча бор у кишининг уйига бориб тополмас эдик. Энди у кишининг ўз уйига киришга ҳам юраги беталмагандек қуринарди. Чунки хонадон хувирилб

Равшан ФАЙЗ
МАҲНАВНАНИНГ
КҲҲЛАРИ ТУШДИ
БОШИМГА

Боғда буй сочиб гуллар Районларга жамбиллар, Қуйга тулганда диллар Келиб бир кўрманингиз Баҳор фақат сизни деб Кир-адирга бериб эиб Борлиққа ёйганда сеп Келиб бир кўрманингиз. Оламга тулганда нур Тонгда барглар тақдир дур Елда солданки маъмур Келиб бир кўрманингиз. Баҳор утди, ёз утди, Назокату ноз утди. Ешик — қадди гоз утди Келиб бир кўрманингиз. Қуларда сулганимни, Сотиғча тулганимни, Девона булганимни Келиб бир кўрманингиз. Келиб бир кўрманингиз...

Йулларга термулиб толдим, Сигмайини уен ҳаддингиз? Қушлар ҳам келди қайтадан, Ер, нега сиз келмадингиз?

Шамол утди, тонглар отди, Тақор улмадин уйотди. Аммо йул кўзимга ботди, Ер, нега сиз келмадингиз?

Ё кимлардир қошлар қоқиб Кўнглингизга кўл солдимми, Ё биз каби ошқиларнинг Қадри ерларда қолдимми?

Хоҳишингиз бўлдимми танг Сигмайини уен ҳаддингиз? Қушлар ҳам келди қайтадан, Ер, нега сиз келмадингиз?

Шул гариб кўнглимга қараб, Толларнинг сочини тараб Баҳор келди минг марта лаб, Ер, нега сиз келмадингиз?

Согинчидан қудди дунё, Дунё куттишдан толдимми, Биздай содда ошқилар Фақат шербларда қолдимми?

Йулларга термулиб толдим...

АСҚАРНИНГ ШЕЪРИ

Дилга ёқар кўнглинг махун, майини, Муганний мунғайиб чалар найини, Соқийга сўз йўқдир, Хаймадан олиб Тўхтамай, тинмайин мактар майини.

Оқубаддан еллар сочинми тарар, Ой йўлим ёритиб кўнглимга қарар, Тоғдаги туйғусиз тошларда, хатто Бир кун келиб, албат, кўнглимга ярар.

Ёзининг меҳри менга ҳавдан зиёда, Кўз бошдан зар сочар оқо пивда, Қархатон қишларда соқу қотган, деб Баҳор гулхан ёқар киру қивда.

Фақат биргина сен мисли парвоз — Дастиндан кимларга қилди арзи дод: Дунё менга поё патак бўлганда, Сен нега поймандан қалдинг энди, бод?

Ишқ юз қўшмиди ичган ошимга, Махнунинг кўнлари тушди бошимга, Майли, расво бўлай бориб қошимга — Десам Қаршимдан шамоллар чиқдилар фақат.

Ғам экан дуненинг охири, боши, Буш урай қайдадир ул қалма қоши Юларимни ювди қузининг ёши — Десам Юзиминг шамоллар арздилар фақат.

Кўнглимни мен мунча арзонга сотдим Тақ экан севгининг шароби, тоғди, Қуйда туллари тоқай совқотдим — Десам Сочини шамоллар силди фақат. Бас, отлар шунчалек итдай ёдшддим Узинга қолдириб азобу таштин Кетурман тарқ этиб бу ишқинг даштин — Десам Ортирдан шамоллар эргашди фақат.

Кел, эй кўнглим, милён йиллик араларни унуттил, Сен гуноҳкор, мен — ҳақ деган фарзаларни унуттил.

Йулларинга кўз тикиб зор нурсизлардан назарим, Асли сени чорламоққа на зурим бор, на зарим.

Фақат сенсиз бу дунёда кўп тар қолган жойим бор Келсанг мудом қуларимда бир пивла чойим бор.

Қалдирғочдай ҳеч қурса бир баҳорларда кел, кўнглим, Танги дустдай эшик қоқиб наҳорларда кел, кўнглим.

Тун-кечалар чўмилиб ой қўзимдаги ёшимга, Судай оппоқ ўшларини тўқиб кетди бошимга.

Ортик сени қистамоққа кўп ҳам сигмайди ҳаддим, Шундан айтил қамон бўлмай адл қотамин, қаддим:

Уйинқор болалиқдай қарларга кетгансан, Кимларни гўл-тўл яшатиб, кимни шодмон этгансан.

Келмасанг гар бу умри билолмасан, нетурман, Ё манзилнинг айт ортиндан бошим олиб кетурман.

Кел, эй кўнглим, милён йиллик араларни унуттил...

Театрга мени ишга қабул қилишган йиллар алғовдалғов замон эди. Хар кунни кимнингдир ёқин кишиси хибса олингани ҳақида ҳабор топардик. Актёрларимиз бир-бирлари билан куришарди. Жамоа аъзолари, айниқса, Маннон Уйғурдан хавотирлар нар, у киши театрға кириб келиши билан «худода шукр» дегандай қувониб кетишарди. Чунки у киши қатори зивиллар, у кишининг сафдошлари аллоқачон хибсага олиб бўлинган эди. Биз кўпроқ машҳур ёзувчи, драматург, театрнинг директори Зив Саиднинг қамалиши Маннон Уйғур тақдирига таъсир этади, деб ўйлардик. Маннон Уйғур (уни «ога» деб атардик) бўлаётган воялардан ич-ичидан қайғураётгани сезилиб турар

Илм истагучини киши уни ҳамма жойда топа олади дейишди. Дарҳақиқат, ҳаёт, турмушнинг узид бизга сабоқ, ибрат бўлади, инсонни турғи, адолатли йўлларга бошлагувчи воқеа-ҳодисалар жуда ҳам кўп. Ҳол эса, ҳаётнинг турган-битгани - сабоқдир, де-сам мулобага бўлмас. Агар мендан инсон умрининг маъноси нима, деб сурасалар, ҳеч иккиланмай «сабоқ олиш, курган-кечирганлари маъноларини ўқиш, ҳулоса чиқариш», деб жавоб кайтарган бўлар эдим. Агар киши кўп ўқиса, кўп курсаса, кўп айтишса фикр қилмас, курган-кечирганлари маъноларини англамас, ибрат намуналарини дилига жо қилмас, хотирига нақшланмас, мушоада юритиб, керакли ҳулосалар чиқармас, узун кўлоққа танбур чертгандай бўлиб қолаверади. Баъзи одамлар турмушда содир бўладиган, бўлаётган турфа хил воқеалар, ҳодисалар, ҳолатлар сабаблари, моҳияти тўғрисида мулақоқ уйлаб қўрмайдилар. Нега бу одам мушкул аҳволга тушиб қолди, эли юртва кулги бўлди, нега тўпна-тузук бу одам кўпчилик назаридан қолди, одамлар ундан узини олиб қочадиган, дуч келиб қолса, тескари бўрилиб кетадиган бўлиб қолдиши ёки, аксинча нега фалончи ёш бўлишига қарамай, махаллага бош-қош бўлиб турибди, ҳамма изазат-икром қилади, ортидан эргашади, деб бошларини қотирмайдилар. Дунёни сув олса менга нима, дея бепарво юраверадилар. Бундай одамларни ёғ инчида ёсирган, сув бўйида суворанган кишилар дейиш мумкин. Чунки улар ҳаётнинг узи шундоқлини айтиб турган йўллар қилиб бош берк қўчаларга кириб кетдилар. Шу кўйи яшаб ўтиб, бир кун пешоналари афсонага таъбиқ урилганда афсус-надоматлар чекишди, но-донликларидан афсусланишди, аяммо фойдаси бўлмади. «Бундай бўлишни қақдан ҳам билгимиз, бизга айтишмаган, ургатишмаган», деганлари билан мушкуллари осонлашмади.

Ибрат оламдан деган киши учун умрининг ҳар кунин, ҳар соати катта мактабдир. Одам бир танада гоҳ ориқ, гоҳ семиз, деганларидек, кишининг ҳолати ҳаммаша ҳам бир хил бўлавермайди. Гоҳи иши-нинг узинг уйлаганидан ҳам зиёда қилишиб кетгани, омад устига омад келади. Бундай пайтларга ён-атрофнинг уйинг ошна-оғайнига, асту ту қадардоғларга тулади. Ҳали у маъражага, ҳали бу маросимга таклиф. Кучага чиқсанг, тавозе билан салом беришди, хурматингни жойига қўйишди. Бордию ишларинг юришмай қолса-чи? Бошингга бирор мушкул айна ушанга билинади. Жуда кўп «қадардон-ларинг ажриққа тушган

юрадиган, мискин ва бечораларга раҳум шайфат қиладиган одамга кўп яхшиликлар бўлур. Узини камтарин олиб юрувчи, ҳалол қилувчи, қалби пок, кўриниши ёқимли, одамларга уз ёмонлигини етказмай юрадиган кишилар нақадар яхши! Илмига амал қиладиган, ориқча дунёсидан хайру эҳсон қиладиган, беҳуда гапдан тилини тийдиган кишилар нақадар яхши кишилардир!»

Бу пурқикмат сузлардан жуда кўп маънолар аниқлаш мумкин. Биргина «нуқсонсиз бўла туриб узни камтарин тутмоқлик» ни олайлик. Иймонли, андишали одамлар кўп ҳолларда узларини тийиб юрадилар, кўринган нарсага чанг солавермайдилар. Узини олиб келаверинглар», дея рағбатлантиратган ота-оналар қандай бўлиши мумкин? Бу молларни қаердан олдинг, бу пуллари қаердан топдинг, эгинингдиги бу қийим-қийим, одамларга уз ёмонлигини етказмай юрадиган кишилар нақадар яхши! Илмига амал қиладиган, ориқча дунёсидан хайру эҳсон қиладиган, беҳуда гапдан тилини тийдиган кишилар нақадар яхши кишилардир!»

ҲАЁТНИНГ УЗИ ХАЗИНА

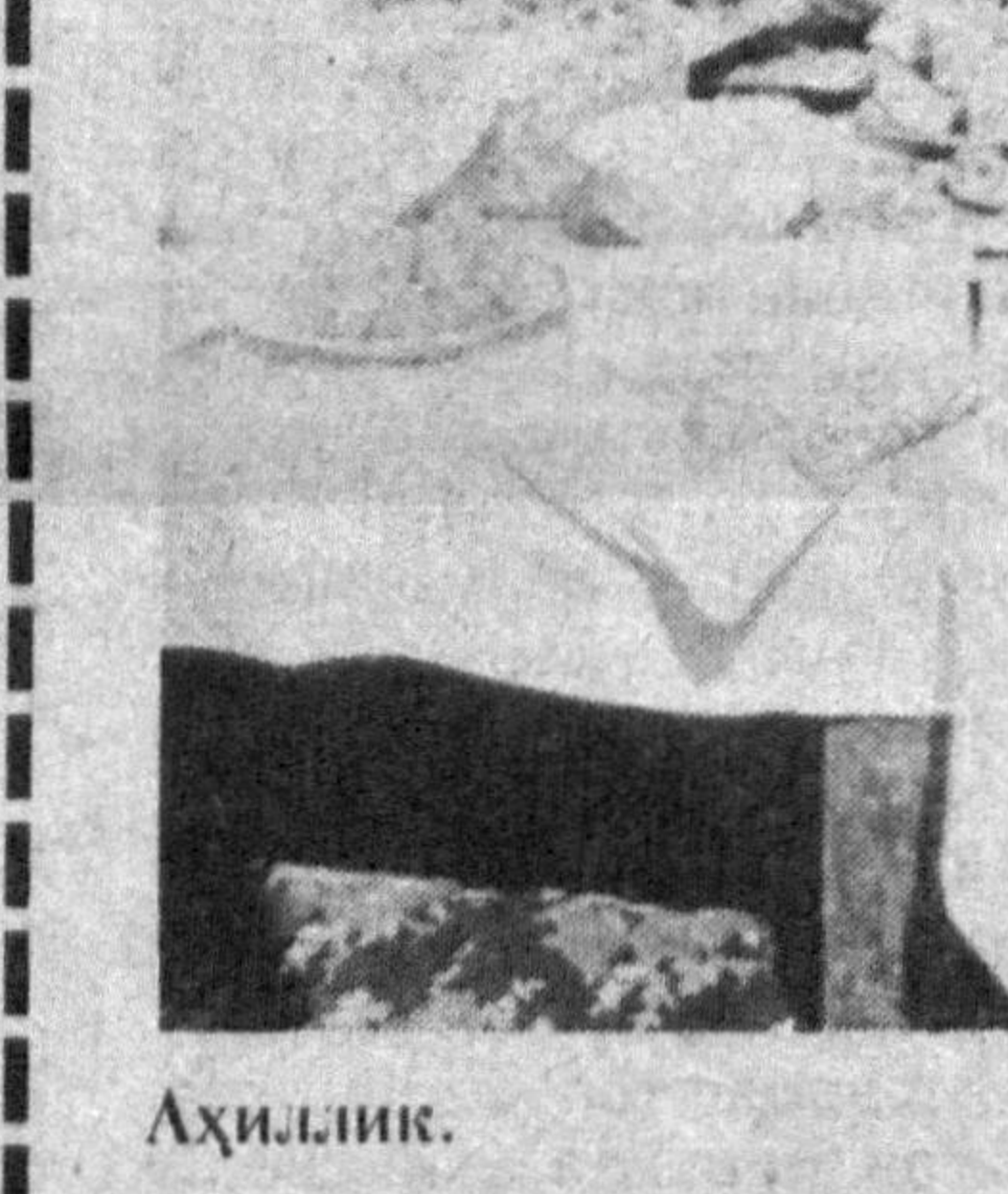

тарикда йўқ бўлиб кетишди, у ер-бу ерда қўриб қолишса, кўзларини олиб қочишди, дастур-хонинга чорласанг, келгани вақтлари ҳам бўлмайдилар. Дунёни сув олса менга нима, дея бепарво юраверадилар. Бундай одамларни ёғ инчида ёсирган, сув бўйида суворанган кишилар дейиш мумкин. Чунки улар ҳаётнинг узи шундоқлини айтиб турган йўллар қилиб бош берк қўчаларга кириб кетдилар. Шу кўйи яшаб ўтиб, бир кун пешоналари афсонага таъбиқ урилганда афсус-надоматлар чекишди, но-донликларидан афсусланишди, аяммо фойдаси бўлмади. «Бундай бўлишни қақдан ҳам билгимиз, бизга айтишмаган, ургатишмаган», деганлари билан мушкуллари осонлашмади.

ни боса олмаган, тарбия қўрмаган баъзи кишилар бўлса, уларнинг бу «ношуудли-ги устидан қўлишди, «ақл» ургатишга, «йўл» курсатишга ҳаракат қилишди: «Лаллайиб турмай сен ҳам ҳаракатингни қилсанг-чи, нима, бошқалардан каммасан, бор, югур, торт...»

Ушбу китобни ўқиган киши бу дунёнинг узи аслида жуда улкан ҳазина, ҳикматлар ҳазинаси эканлигига яна бир бор ишонч ҳосил қилади. Мустақиллик шарафати ила ҳамма-мизни дину ниймонга, эътиқодга чорловчи, ҳалоллик, поклик, камтарлиқни бошқалар бундай китоблар ҳам қўлаб нашр этилмоқда. Замондан дилларини мушоада қилаётган авж олмақда. Бас, шундай экан, энди бепарво бўлмайлик.

Абдуҷаббор ХАЛИЛОВ

Аҳлилик.

Т. Мақмамов сурат лавҳаси

Бу гаройиб воқеа бизнинг давримизда руй берди. Германиялик ёш ота-она уз жигарқушасини бир парча этил-гидуққо қаровисиз қолдиришди. Лекин уларнинг меҳридан маҳрум бўлган гудак ноҳуд бўлди. Уни Асти лақабли ит уз бағрига олди, тоғганини тенг қўрди, ялаб-юлкаб парварши қилди, инсон боласини худди узидек кун кечиришга ургатди.

Хазир бола турт ашга тулди. Итлардек турт оқлаб юрди, асраб оқган «онаси» билан итлар тилида хуриб «галлашди».

Болини курган италиялик журналист шундай ҳикоя қилди: Аввалгига бу воқеа бизга эртангдек туюлди, бурилиб тудасидега Маули билан учрашиб турибмизми, деб уйланиб қолдик. Қаршимизда овчарка ит боқиб ўстирган турт ёшли угил бола утирарди... Биз инсон қадами етмаган аллақандай чангал-зорда эмас, Гарбий Германиянинг Меттман шаҳарчасидаги хонадонлардан бирида эдик.

узим ҳам уй ортидаги майдончада бу болани курганимиз эсладим. Чаманда, бола бир неча ойлик эди, қип-яланғон ҳолда эмаклаб юрди. Таажубланарлиси, ит билан бола ёлғиз эди. Шундан кейин болани ҳам, итни ҳам қайта учратмадим. Қўшиларишимиз бошқа жойга кўчиб кетибдилар-да, деган уйга борганим. Қизимнинг гаплари эса кўнглимда аллақандай шубҳа уйғотди. Текшириб қўриш мақсидида қўшимизникига чиқдим. Дераза ойналари синган хонада қай баҳайбат ит ва кичкина болага қўзим тушди. Қўриқиб келиб дарҳол полицияга қўнғирқ қилдим...»

Хорст гапиришни билмайди, фақат гингшийдди, эмаклаб юрди. Қўл-оёқларини бир ҳолатда узатиб, юзтубан ётган қўйи ухлайди. Ҳозир у Дюсселдорфдаги болалар клиникасида. Мутахассислар унинг ақл-онгини ривожлантириш устида жиддий иш юриятаятилар.

«Лекин, менинг фикримча бу ҳаракатлардан бирор ижобий натижа чиқмас керак, чиққан-да ҳам катта машаққат чекишга турти келади, - дейди клиника директори профессор Хауз Ге-

га олий жазо беришни сура-дилар. «Биз углим билан тез-тез жанжаллашиб турар эдик, - деб эслайди Хорстнинг бувисси Элизабет. - Чунки унда меҳнат қилишга иштиёқ йўқ эди. Навбатдаги жанжалларнинг биридан сўнг у ашиқни қаттиқ ёпиб чиқиб кетди ва биз билан алоқасини узди. Кейин эшитсанг, уйланибди. Қаергадир қассоб бўлиб ишга кирибди. Ишдан бўшатишгандан сўнг ичкиликка ражу қўйиб, кунбўйи барда ўтирадилар одад чиқарибди. Хотини эса тирикчилик учун идиш-товуқ ювувчи бўлиб ишга кирибди. Анча вақт ўтган, улар фарзанд курганликларини эшитдик. Энди углимизнинг эси кириб қолар деб, умид қилдик, бўлмади. У ичкиликдан бўшамди. Мен унга ёрдам бериш ва неварамни қўриш ниятида кўп

Дунёнинг ишлари ИТ ОҒУШИДА УСГАН БОЛА

р-д-Лепард. - Чунки бола жисмон ва ақдан ошшдан жуда орқада. Устига-устак, оғир хасталикка йўлланг. Боланинг бўйи 93 сантиметр, тенгқурларидан 12 сантиметр паст. Оғирлиги 12 килограмм. Иссиз оқват танавулу қилолмайди. Биз уни мажбуран овқатлантиришмоқчи бў-ляпмиз, лекин ҳар гал кўнгли айниб, қайт қилиб ташлаётти. Сабаби у шу вақтгача фақат со-вақ оқват еганлигидан бўлса ке-рак.

Бола ҳеч қачон одамлар билан мулоқотда бўлмаган. Текширишларимизга қўра, у бир умрга бирор одам бўлиб қо-лади. Негаки, ҳар қандай бола ақли расо бўлиб ўсиши учун ота-она тарбияси ва меҳри дар-кор. Хорст эса ҳозирга қадар буларнинг баридан маҳрум эди, фақат итинг муҳаббатининга биларди. Шу боис итинг қи-ликларини урганиб ўсди.»

Воқеа овоза бўлган, минглаб кишилар болани уз бағриларига оқмоқчи бўлдилар, минглаб кишилар эса тошмехр ота-она-харакат қилдим. Лекин углим ҳар сафар рад қилаверди. Қаер-тарисига кирмоқчи бўлганимда эса эшиқни очолмадим: улар эшик тутқичини ҳам узлари билан олиб кетишарди. Агар на-бирарм шундай аҳволда яшай-ганини билганимда, эшиқни синдириб бўлса ҳам ичкарига кириб, уни олиб кетардим. Эндигина турлган чалақоққа уз ота-онаси шундай эҳтимоллик қи-лади деб ким ҳам уйлабди...»

Унлаб шифокорлар ва тадқиқотчилар ҳозир Хорстнинг ақл-фаросатини тиклаш билан банд. Бола эса, қўз-лариди жавдариб, итни қиди-ради. У онасини - итни қи-дирди. Рухшунсо-лар итинг бола оқдада бў-лиши унинг ўсишига ёрдам қилишини айтишмоқда.

Келажақда болани бирор-та оила уз тарбиясига олиб, вояга етказиши мумкин, ал-батта. Бироқ ота-она меҳри-дан бебахра ўсган гудак ҳо-зирича алоҳида парваридиш мумтож. Суд ҳайати эса бо-ланинг ота-онасини оталик билан оналлик ҳуқуқидан маҳрум этиш ҳақида ҳукм чиқарди ва уларга нисбатан жинсий иш қўзғатилди.

«Природа и человек» журналидан
Мамуржон УМАР АЛИ таржимаси

Ақли расо кишилар гини мухтасар қилишди - улар оғина суз иштилоқ кўп нарсаани аниқлаган бир пайтда ақли қўтқа одамлар, аксинча, беҳад кўп гапириб деслик ҳеч нима айта олмаслик қобилиятига эга эканликларини намоян этидилар.

И-БОБ Инсоний фазилатлар ҳақида

Ута салохиятли ва юксак фазилатлар соҳиби бўлган киши бир кун келиб узининг қазо қилишини, гойиб бўлганини бу ёруғ оламда ҳеч ким сезмаслигини ва урнини бошқалар дарҳол банд қилишини уйлаганида узининг хору хас-чалик ҳеч нарсага арзимасли-гини фаҳмлаб, юраги гам-ан-духта тўлиб-тошмайдими?

Турли лавозимларга тайин-ланган одамлар, ҳар қайси қобилиятига ва қўвиги яраша, уз ишларини яхши уқдалай билшиларига шубҳа қил-майман; бироқ барибир ҳайт-да бу вазифаларни уларчалик бажара оладиган яна қўлаб машур бўлмаган одамлар ҳам бор, деб тахмин қилишга журъат этман; мен фазилат-ларни бонс юқорига қўтарил-ганларни эмас, балки тасодиф турфайли телага чиқиб қолган-ларни қузатиб ана шундай фи-крга келдим.

Аҳойиб, истеъдодли инсон-ларнинг қанчаси узларига эътибор қарата олмай олам-

дан утиб кетдилар! Бундайлар-нинг яна қанчаси орамизда яшаб юришибди, дунё эса улар ҳақида сукут сақлаётти ва ҳеч қачон улар ҳақида гап очмайди!

Матрифатасона Жан де ЛАБРЮЙЕР

«ҲОЗИРГИ АСРНИНГ ФЕЪЛ-АТВОРЛАРИ ЁҲУД АҲЛОҚИ» ДАН

олмайдиган кишига қийин - унинг рўбига чиқши ва бошига ба-хт қўши утирган аҳмоқ билан тенглашмоғи нақадар мушкул.

Ёнгинасидаги биродарининг хизматларини билиб мулоҳаза қиладиганлар жуда кам топила-ди.

Одамлар шу қадар узларни билан банд бўлиб қолганки, ёнвиреридигиларга эътибор бе-риб қарашга ва адолат юзаси-дан баҳо беришга уларнинг вақ-ти йўқ. Инсоний фазилатларга бой бўлган, бироқ камтар-кам-суқумликда ҳам пешқаш инсон-ларнинг сояда қолиб кетишля-рига сабаб ҳам шу.

Бировларда қўбилият ва ис-теъдод етишмайди, бошқа би-рорларда эса буларни намоян этиш учун имкониятлари йўқ; шунинг учун уларни фақат қил-ган ишлари ўзига эмас балки амалга оширишлари мумкин бўлган ишлари учун ҳам сийла-моқ керак.

Ақли, бироқ ақлини амал-да қўлай билмаган одамлар-ни учратишдан осони йўқ; бош-қалардаги ақли қадрлай бил-моқ ва уни фойдали юмушга йўналтирмоқ лозим.

Дунёда усталардан қўра ас-

роб-уқсуналар кўп, агар усталар ҳақида гапирсак, яхшиликлардан қўра ёмонли бисёр. Ранда би-лан аралаш ва арра билан ран-далашни ҳаёли қилган одам ҳа-қида нима деган булардингиз?

Узича доврўқ таратишга, ном қозонишга уринган одам - бе-корчи ишни узига қасб қилиб олган омадсиздир. Унинг умри поёнига етганида машғулот-и энди бошланган бўлади.

Хар қайсида эгаллаб турган лавозимимизга муносиб бўли-моғимиз лозим; биз фақат шунинг ташвишини қилишимиз ке-рак, холос; қолгани - бошқалар-нинг иши.

Фақат иродаси мустаҳкам ва уткир ақл соҳибигина, Франция-да яшай туриб, мансаб ва ла-возимнинг гамини чекмай, уз иштири билан узлатга чекиниб, турт девор ичидан пана тоғи-моғи ва ҳеч иш қилмаслиги мумкин. Камдан-кам одамлар-гина бундай турмуш тарзини юритишга қобил бўлган юксак фазилатга ва руҳий қудратга эгадирларки, улар бу вақтлар-ини оқсурак авом айтадиган «муҳим ишлар» билан эмас, бут-кул бўлачқа машғулларга са-рфлашади. Агар руҳий осойиш-талиқ топиш йўлида китоб ўқиш, суҳбат қўриш ва уй-ҳаёл-ларга берилишдан иборат бу машғуллар бекорчилик деб эмас, балки донишмандлик меҳнати, деб таърифлана, ҳар қалай, ҳақиқат эътироф этилган бўларди.

Баъзан теварағиди шотир-лари, башанг уст-бошию яса-тилган файтуни билан мағрур-ланиб, узини бошқалардан ақл-

ли ва аслзода чоғлаган одамга илтифот қўришга қўйган ҳам маъқул - ахир, у узига мувожаат этидиган ки-шиларнинг қўз қарашлари-дан, юз ифодаларидан бу-нинг тасдиғини топади-да.

Францияда жангчилар жа-сур, ҳакамлар олим. Римда ҳакамлар жасур, жангчилар олим бўлишган: ҳар бир римлик узиде жангчи билан ҳакамни муҷассам этган.

Менинг назаримда, фақат биргина, яъни ҳарбий тои-фадагина қаҳрамонлар пайдо бўлиши мумкин, айни пайтда буюк кишилар ҳакам-лар орасида ҳам, ҳар-бийлар, олимлар ва сарой аъёнлари орасида ҳам уч-райди; бироқ қаҳрамон ҳам ва буюк инсон ҳам, ҳар ик-каласини қўшиб олганда, чи-накам ахлоқли, пок инсонга тенглаша олмайд.

Ҳарбий ишда қаҳрамон ва буюк одам орасидаги фарқ жуда назик: унис ҳам, бу-нис ҳам барча ҳарбий шон-шавқатларга эришган бўли-ши керак. Бироқ барибир, менинг назаримда, биринчи-си - шубҳасиз ёш тадбир-кор, жасур, хавфли дақиқа-да саботли ва қўрқмас бўл-са, иккинчиси теран ақли, узқони қўра билиши, ҳайрат-ланарли даражадаги ис-теъдоди ва катта тажриба-га эгаллиги билан ажра-лай туради. Эҳтимол, Искан-дар атиғи қаҳрамон бўлган-дир, Цезар эса - буюк.

Бизнинг ҳар қандай майда, аҳамиятсиз ва қўзга ташланавермайдиган хатти-ҳаракатларимизда феъл-ат-воримиз узини бор бутунни қурсатиб туради: аҳмоқ-қутиради ҳам, чиққай ҳам, ҳам утиради ва ҳам уридан тур-ради, сукут ҳам сақлайди, қимирлаб ҳам қўяди - бироқ буларни у ақли одамдан қў-ра бошқачароқ қилади.

А.ОТАБОЙ таржимаси

Гдьян ва Ивановларнинг қат-лиомлари бошланди. Бирин-кетин район ва вилоят партия қўмиталарининг қўмитлари қазо қилинди. Сал утиб эса милицияни ҳам «тозалашга ки-ришадилар. Оғина фурсат ичида бир неча ўзбекистонлик генерал ва полковниклар ҳибсга олинади. Улар катта миқдорда пора олиш ва пора беришда айбландилар. Лекин Гдьян ва Иванов учун бу чега-ра эмас эди. Улар шов-шув че-вариди яхши қўришарди. Иш-нинг бир учини собиқ бош ко-тибинг қўвиги боғласалар уз-лари яна ҳам ашуқур бўлиб, «қаҳрамон»га айлишини би-лишарди. Шунинг учун улар Ю. Чурбанов вазир уринбосари бўлган пайтда икки марта Ўз-бекистонга келганини аниқла-шди.

ро вилоят партия қўмитасининг биринчи қотиби А. Каримов ҳам биз билан бир жойда қам-моқ муддатини ўтади. Унинг гапига қараганда, «айбон» бўйнига олдириш учун хотини ва қизини қамлаб қийнашган ва видеотасевирага тушириб Ка-римовга қўрсатишган экан. Унинг ўлими ҳам фожиали бўлди. Бу-тунлай афс этилганини эшит-ганда юраги дош беролмади... Афсус, озодликни қўролмади... Умуман олганда, Гдьян ва Ива-нов ўзбекистоннинг қонини суриб СССР халқ депутатлари бўлиш-ди.»

Қолган нарсаларнинг ҳам-масини Галина сотиб юбо-рибди. Генераллик мундир-рини суриштирсам уни ҳам яхшигина нарҳда пул-лаган экан. Машинани узининг номига ўтказиб олибди. Мен унда хафа бўлмадим. У ҳамон Галина Леонидовналик қилибди. Бунинг устига «касал» одам бўлса, Шунинг учун бошқабга уйландим. У жуда меҳрибон аёл.

«Кейинги пайтларда КГБ ва прокуратура ҳодимлари изимга тушганини билардим, - дейди Ю. Чурбанов «Труд» газетаси

— Камоқда 1000 га яқин қам-оқдам, — дейди у, — собиқ ёр-дамчим, шөфөрим билан дои-мо алоқа қилиб турдим. Синг-лим тез-тез кат эъиб турардим.

Мен собиқ бош қотиб-нинг қўви бўлганим учун сийсий уйининг қўросони бўлдим, — деган хўбосага келади Ю. Чурбанов. — Да-стлаб ҳибсга олишдан, мамлакат раҳбарлари бил-лан учраштиришни талаб қилдим. Бир кун оқдига КГБнинг уша пайтдаги ше-фи Виктор Михайлович Чебриков келди. Суҳбат давомида у менга «Бил-санми Юра, сенга қамоққа олиш масаласи сийсий бю-рода қўрилиб муҳокама қи-линди» деди.

ГАП ҚУЁВДА ЭДИМИ?

муҳбири билан суҳбатда. — Ле-кин ўзбек генераллари қамоққа олингандан хабарсиз эдим. 1987 йилда СССР ички ишлар вазирлигининг меҳнат-аҳлоқ тузатиш бош бошқармаси бошчилигининг сийсий ишлар бўйича уринбо-сари, подполковник Юрий Чурбанов бир дўсти билан овқатланиш учун Москвадаги Ар-хитекторлар уйига қиради. У ерда КПСС Марказий Қўмита-сининг бош қотиби Леонид Брежневнинг қизи Галина Брежнева ва СССР ички иш-лар вазирни Н. Щелоконинг угли, яна бир-ичи уфотлар утирган бўлади. Дусти Юрачи улар билан таништиради. Қад-да йомит бўлгани учун Галина Брежнева Юрий Чурбановни өқтириб қолади ва оравдан қўп улмай улар никоҳдан утиша-ди. Шундан сўнг бош қотиб-нинг қўви учун ҳамма йўллар очилади. У амал пиллаполяри-дан бирин-кетин сакраб ўта-ди. Тезда генерал-полковник ушонини олади, СССР ички ишлар вазирининг уринбосари, 1986 йилдан эса биринчи уринбосари лавозимига қута-рилади.

Мени дастлаб 123 кишидан 1 миллион 500 миң рубл пора олишда айбланди. Судгача зур-лик йўли билан 870 миң, суд жаравинида 90 миң 660 рубл-дин буйимига қўйишди. Эшити-шмига қараганда, мени отиш-моқчи ёки 15 йилга қамашмоқ-чи эканлар...»

Бугун ҳаммаси ортда қолди. Юрий Чурбанов билан турли муддатларга озодликдан маҳрум этилган ўзбекистонлик генерал-лар — Ташкент вилоят ички ишлар бошқармаси бошлиғи Жалол Жамолов, Қашқадарь вилоят ички ишлар бошқармаси бошлиғи Виктор Михайлович Чебриков келди. Суҳбат давомида у менга «Бил-санми Юра, сенга қамоққа олиш масаласи сийсий бю-рода қўрилиб муҳокама қи-линди» деди.

Юрий Чурбанов ҳозир озод-ликда. Юқорида таъкидлагани-мизда «Росштерн» хиссасдор-лик жамиятида ишлайди. Унинг турмуш уртоғи Галина Бреж-нева? Уларнинг кейинги ҳаёти қандай кечди? Бу фактлар ҳам қўнчиликни қизиқтириши табиий.

Камоқдалик пайтимадан ундан икки хат ва телеграмма олдим, — дейди Чурбанов, — уз номид-га нарсаларни унинг номига ўтказишимни сураган экан. Ро-залик бердим. Кейин алоқамиз узил-қолди. Камоқдан чиқиб Москвага самолётда келдим. Аэ-ропортда санглим кутиб олди. Оравдан икки кун ўтган Галинага телефон қилдим. Кейин бир ур-тоғим билан уйга бордим. Суҳ-батимиз қовушмади. Бунинг ус-тига никоҳимизни бекор қилди-рган экан. У ота-онами қўмиш-да ҳам қатнашмабди.

Мен бешта ўзбек генерали билан бир жойда қамоқ мудда-тининг утадим. Зўравонлик, зўр-лаш натижасида уларнинг би-ри ақдан озди, қолганлари эса ноғирон бўлиб қолишди. Бўхо-

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЕЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САҲЪАТИ

Манзилдими: Тошкент — 700083, Матбуотчилик кўчаси, 32. Телефонлар: кабулхона — 33-52-91, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-56

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмақоҳаси. Манзил: Тошкент шаҳри, «Буюк Турки» кўчаси, 41-уй

Бош муҳаррир: Аҳмадқод МЕЛИБОВ

Тахрир ҳайати: Мурод АБДУЛЛАЕВ (пазам ва наср бўлими мудир), Дадхон ЕҚУБОВ, Одил ЕҚУБОВ, Аниар ЖАББОРОВ, Баҳодир ЖАЛОЛОВ, Ашурали ЖУРАЕВ (сангит бўлими мудир), Маҳмуд САДДИЙ (танқид ва адабиётшунослик бўлими мудир), Шароф УСНАТДИНОВ, Озод ШАРАФИДИНОВ, Иброҳим ГАФУРОВ (бош муҳаррир уринбосари), Бекқул ЭҒАМҚУЛОВ (масъул қотиб)

Навбатчи муҳаррир Аҳмад ОТАБОЕВ

Редакцияга келган қўлмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри тахририят нуқтаи назаридан фарқлавиши мумкин.